

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198057

UNIVERSAL
LIBRARY

HYDER ALI AND TIPU SULTAN.

ಹೈದರ ಅಲಿಯೂ ಟಿಪುಸುಲ್ತಾನನೂ.

BY

R. H. DESAPÂNDE, M A

*Fellow of the University of Bombay, and author of several
Kannada Books*

DIHĀRAWĀDA.

1898

|ಬೆಲೆ: 4 ಆಣೆ.

All rights reserved.

(ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ)

ಹೈದರ ಅಲಿ

ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭೂಮಿಯಾದ ಈಕರ್ನಾಟಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಎಂದೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ೧೬ನೆಯ ಶತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಬಲಾಢ್ಯವಾದ ರಾಜ್ಯವು ನಮ್ಮ ದುದೈವದಿಂದ ಹಾಳಾಗಲು ನಮ್ಮ ಈನಾಡಿನಲ್ಲಿ

ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಅವರಂಗಜೇಬ ಬಾದಶಹನ ಅವಿವೇಕಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಫುಂಡತನದ ಹಾವಳಿಯೂ ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯನ್ನು ಹಾಳುಗಡವಿ, ಉತ್ತರ-ಪಶ್ಚಿಮ-ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಾಗ ದಕ್ಷಿಣಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಸೂರ ಅರಸರು ಫುಂಡವಾಳಯಗಾರರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಮುರಿದು, ಪ್ರಜಾನುರಂಜಕರಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದಿನ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೮ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕ್ರಾಂತಿಯು ಆಗಿ ರಾಜಸೂತ್ರವು ಅರಸುಮನೆತನದವರ ಕಯ್ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿರಕ್ಷರಕುಕ್ಷಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಾಹಸಿಕನ ಕಯ್ಯೆಗಿತ್ತು. ಆಸಾಹಸಿಕನೇ ಈಚರಿತ್ರನಾಯಕನಾದ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯು.

ಆವನಾದರೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಪರಾಕ್ರಮ-ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಅರಸನಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ರಾಜವಂಶದವನೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಪಂಡಿತರು ಮೇಲಾಡುತ್ತಾರೆಂಬದು ಇತಿಹಾಸ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾತೇ ಸರಿ. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಫುಂಡತನದಿಂದ ಕೆಲನಾಡನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಗಾಗಾಭಟ್ಟನೆಂಬ ಪಂಡಿತನು ಅವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದವನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ಅವನ ಮುಂಜಿ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಿಲ್ಲವೇ? ಅದೇಕೆ, ಕೋರ್ಸಿಕಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬಡ ವಕೀಲನ ಮಗನಾದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಬೊನಾಪಾರ್ಟನು ಪ್ರಾನ್ಸದೇಶದ ಬಾದಶಹನಾದ ಕೂಡಲೆ, ಅವನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಸ್ಟ್ರಿಯದ ಬಾದಶಹನು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಅವನು ರಾಜವಂಶದವನೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ, ಅವನೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇ? ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯು ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸನಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು, ಮೊಗಲರು ಈಖಂಡಕ್ಕೆ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಲೋಡಿ ಮನೆತನದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಭಾಯಿಲೋಳನೆಂಬವನ ವಂಶದವನೆಂದು ಆ

ಕಾಲದ ಮುಸಲ್ಮಾನಪಂಡಿತರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಅವರು ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ:—

೧೭ನೆಯ ಶತಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಭಾಯಿಲೋಳನೆಂಬೊಬ್ಬ ಬಡ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ತಾನಿದ್ದ ಪಂಜಾಬಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಲ್ಬುರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಳಂದವೆಂಬೂರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಇರಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿ, ಮಹಮ್ಮದವಾಲಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅವರು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಬಳಿಕ ಭಾಯಿಲೋಳನು ಮಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನ ಹಿರಿಮಗನಾದ ಅಲ್ಲಿಯು ಆಳಂದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯೊಬ್ಬ ಬಡಸಿಪಾಯಿಯಾದನು. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯು ಬಹಳ ದಿವಸ ಬಾಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ೧೬೭೮ರಲ್ಲಿ ಸತ್ತಕೂಡಲೆ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ವಾಲಿಯು ತನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನೂ ಆಕೆಯ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಆಗಲಾ ನಿರಾಶ್ರಿತಳಾದ ಅಬಲೆಯು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಊರಬಿಟ್ಟು ಬಹುಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಚಿಕ್ಕವನಾದ ಫತ್ತೆ ಮಹಮ್ಮದನು ಬಲುಗಟ್ಟಿಗನಾದ್ದರಿಂದ, ಗಂಜೀಕೋಟ, ಸೀರಾ, ಆರ್ಕಾಟ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹೆಸರಾಗಿ, ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಘೌಜದಾರಿಯನ್ನೂ ಬುದ್ದಿಕೋಟವೆಂಬೂರಿನ ಜಹಗೀರಿಯನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಮೂರುಮಂದಿ ಹೆಂಡಂದಿರಿದ್ದರು. ಅವರೊಳಗೆ ಕಿರಿಯವಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯ* ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಹಾಬಾಜ (ಅಥವಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್), ಹೈದರ (ಹುಲಿ) ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಈಹೈದರನೇ

*ಈಕೆಯು ನವಾಯತ ಕುಲದವಳಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಹೆಸರಾದ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯು. ಇವನ ಜನ್ಮವು ೧೭೨೨ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದರಿಂದಲೋ ಇತಿಹಾಸವು ತೀರ ಹೊಸ ಶಾಸ್ತ್ರವಾದ್ದರಿಂದಲೋ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಆಗಿ ಹೋದ ದೊಡ್ಡ ಜನರ ಬಾಲ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದ ರೊಳಗೆ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯಂತಹ ಬಡವನ ಚಿಕ್ಕತನದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲೆನ್ನ ಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ತುಸು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವೆವು.

ಫತ್ತೆಮಹಮ್ಮದನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಬರೆದಿರು ತ್ತೇವಷ್ಟೇ. ಮುಂದೆ ಅವನು ಏನೋ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಆವೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸೀರಾ ಯೆಂಬಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಗಲರ ದಂಡಿನೊ ಳಗೆ ಊಳಿಗಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ತರುವಾಯ ಆಕಾಫಟದ ನವಾಬನು ಸೀರಾಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲು, ಆಕಾಲಕ್ಕಾದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಫತ್ತೆ ಮಹಮ್ಮದನೂ ಮೊಗಲರ ದಳವಾಯಿಯೂ ಮಡಿದರು. ಆದ್ದ ರಿಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತಳಾದ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಇದ್ದ ಸೊತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ತೊಳಲಿ, ಬಳಲಿ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಳು. ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿ ಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಶಹಾಬಾಜನು ದೊಡ್ಡವನಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ಮೈಸೂರ ದಂಡಿನಲ್ಲಿಯೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವು ದೊರೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಶಹಾಬಾಜನು ದೇವನಹಳ್ಳಿ ಯನ್ನು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಹೈದರನು ಅವನೊಡನೆ ಹೋ ದನು. ಆಗ ಹೈದರನು ಅನಿಯಮಿತನೂ ಕ್ಷುದ್ರದೃಷ್ಟಿಯೂ ನಿರ ಕ್ಷರಕುಕ್ಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ದೇವನ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ತೋರಿಸಿದ ಗುರಿಗಾರಿಕೆಯೂ ಸಾಹಸವೂ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಅವನು ಮುಂದೆ ಹೊಂದಿದ ಘನತೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾದವೆನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ ಎದೆ

ಗಾರಿಕೆ ದಿಟ್ಟತನಗಳ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ನಂಜರಾಜನು ಮೈಸೂರ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನಾಯಕನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು (೧೭೪೯).

ಈಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೈದರನಿಗೊಂದು ಉತ್ತಮ ಸಂಧಿಯು ದೊರೆಯಿತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ: ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಮೊದಲನೆಯ ನಿಜಾಮನಾದ ಮೀರ ಕಮರುದ್ದೀನನು (ನಿಜಾಮುಲ್ಮುಖನು) ೩೫ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ, ೧೭೪೮ರಲ್ಲಿ ಸತ್ತನು. ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಅವನು ತಾನು ಸಾಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮಗನಾದ ಮುಜಾಫರಜಂಗ (ಹಿದಾಯತ್ತ ಮೊಹಿಯು ದ್ದೀನನ ಮುಜಫರಜಂಗ)ನು ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟವೇರ ಬೇಕೆಂದು ಮೃತ್ಯುಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ನಿಜಾಮುಲ್ಮುಖನು ಮಡಿದಾಗ ಅವನ ಹಿರಿಮಗನಾದ ಮೀರಗಾಸುದ್ದೀನನು ದಿಲ್ಲಿಯ ದರಬಾರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜಾಮುಲ್ಮುಖನ ಏನೆಯ ಮಗನಾದ ಮೀರಮಹಮ್ಮದ ನಾಸಿರಜಂಗನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆಯೂ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆಯೂ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಆದಕಾರಣ ಅವನಿಗೂ ಮುಜಾಫರಜಂಗನಿಗೂ ಪಟ್ಟದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯುದ್ಧವಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಹೊಸನಿಜಾಮನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕರಾದ ಆರ್ಕಾಟದ ನವಾಬನಿಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸನಿಗೂ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದಂಡು ಕುಳುಹಲಿಕ್ಕೆ ಬರೆದನು. ಈ ದಂಡಿನಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಹೈದರನಾಯಕನಿದ್ದನು.

ಈಯುದ್ಧದ ವಿವರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಅಪ್ರಾಸಂಗಿಕವೇ ಸರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರನಾಯಕನ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವೆವು. ಈಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ದಂಡಿನವರು ಬಂಡುಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಾಸಿರಜಂಗನಿಗೆ ಗೆಲವು ಬಂತು. ಬಳಿಕ ಅತಿಸಾಹಸಿಯಾದ ಡ್ಯೂಪ್ಲೆಯು ಕೆಲ ಮುಸಲ್ಮಾನ ನವಾಬರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿ

ಕೊಂಡು, ಗಿಂಜಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನು ನಾಸಿರಜಂಗನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ಕೊಂದ ಕಾರಣ ಮುಜಾಫರಜಂಗನು ನಿಜಾಮನಾದನು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಬೆಳೆಯಿತು, ಮತ್ತು ಹೈದರನಿಗೆ ನಾಸಿರಜಂಗನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅನುವು ದೊರೆಯಿತು. ಆಗಲವನು ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನೊಡನೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಫ್ರೆಂಚರ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಪುದುಚೇರಿಗೆ* ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಯುದ್ಧಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಚಕಿತನಾದನು.

ಮುಂದೆ ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಹೈದರನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಶ್ರಿತನೂ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಕಾಫಟದ ನವಾಬನೂ ಆದ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯು ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಂಡು ಕಳುಹಿದರೆ ತ್ರಿಚಿನಾಪಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸನು ಅವನಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೊಂದು ದಂಡು ಕಳುಹಿದನು. ಆದಂಥದಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯು ರಾಹುತರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಆಬಡಿದಾಟದಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೆಲವು ತೋಪುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಬೇಡರನ್ನು ತನ್ನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು†. ಅವನು ಆದಂಡಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಮೈಸೂರ ಅರಸನಾದ ಚಿಕ್ಕಕೃಷ್ಣ ರಾಜನು ಅವನಿಗೆ ದಿಂಡಿಗಲ್ಲಿನ ಘಾಜಿದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು (೧೭೫೫). ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ದಿಂಡಿ

* ಪುದುಚೇರಿಯನ್ನು ಮಾರ್ಚ್ ೧೭೫೫ನೇ ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ ಸಾಹಸಿಕನು ೧೭೬೪ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಈಸಂಸ್ಥಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರಫಲವು ೧೧೨ ಚರ್ಚ್ಚಾಕು ಮೈಲು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೪೧ ಹಳ್ಳಿಗಳಿರುತ್ತವೆ.

† ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೈದರನು ಖಂಡೆರಾಯನೆಂಬೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಕೃತನನ್ನು ತನ್ನ ರಾಯಸದವನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು.

ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯೊಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ ಕಯ್ಯಾರಿಕೆಯವನ ಸಹಾಯ ದಿಂದ ತೋಫುಖಾನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ದಂಡಿನವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೈದರನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಧಿಯು ದೊರೆಯಿತು. ಮೈಸೂರ ದಂಡು ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಫ್ರೆಂಚರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ನಿಜಾಮನು ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ನಂಜರಾಜನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹಣಕೊಡಿಸಿ, ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಕಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದ ತಾಪತ್ರಯವು ತೀರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ೭ನೆಯ ಪೇಶ್ವೇನಾದ ನಾನಾನಾಹೇಬನು ಮೈಸೂರ ರಾಜಧಾನಿಯ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಆಗಲಂತೂ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದ ಅರಂಬಳಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಳವಲ್ಲ; ಅರಮನೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಮುತ್ತುರತನದ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವನು ಬೇಡಿದ ಹಣದ ಷಷ್ಠಾಂಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕಕೃಷ್ಣರಾಜನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಾನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ೨೭ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಅಡವು ಕೊಟ್ಟನು (೧೭೫೭).

ಬಡತನಕ್ಕೂ ಒಳಜಗಳಕ್ಕೂ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತುಂಟು. ನಿಜಾಮನೂ ಪೇಶ್ವೇನೂ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದ ಬಂಡಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಬರಿದು ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಮೈಸೂರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ನಂಜರಾಜನಿಗೂ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ದೇವರಾಜನಿಗೂ ಜಗಳ ಬಂತು; ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂಡಿನ ಲಕ್ಷಣವು ತೋರಲಾರಂಭಿಸಿತು; ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಭಾರವೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ

ಧಾನಿಗೆ ಕರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದು ಹೈದರನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮ ಸಂಧಿಯಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಅವನು ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ದೂರಾಗಿದ್ದನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ರಾಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಹೈದರನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಪಡೆಗಾರರ ಹಿಂದಿನ ಸಂಬಳವನ್ನು ತನ್ನ ಕಯ್ಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟು, ಅಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಸುಮಾರು ೪,೦೦೦ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ದಂಡಿನ ಲೆಲ್ಲ ಶಾಂತತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು; ಅವನು ಪೇಶ್ವೇನ ದಂಡು ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಡದ್ದರಿಂದ, ಪೇಶ್ವೇನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ಗೋಪಾಲರಾವಹರಿಯೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ದಂಡಿನೊಡನೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು (೧೭೫೪). ಆಗ ಗೋಪಾಲರಾಯನು ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತನ್ನ ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಈಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹೈದರನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಕನಾದ ಲತೀಫಅಲ್ಲಿಬೇಗನೆಂಬವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋಪಾಲರಾಯನು ಹೆದರಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಚ್ಚಿಸಿ, ೩೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಒಡಂಬಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ೧೬ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಹಣಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಹೊಣೆಯಾಗಿ, ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ಪ್ರಾಂತದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತನ್ನ ಕಯ್ಯಲ್ಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ನಿಜಾಮ-ಪೇಶ್ವೇರ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರ ಅರಸನು ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾದುದಲ್ಲದೆ, ಹೈದರನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿ, ಪಾಲಯಗಾರನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ಗೋಪಾಲರಾಯನನ್ನು ಹಣ್ಣುಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಕಳುಹಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಚಿಕ್ಕ ಕೃಷ್ಣರಾಯನು ಅವನಿಗೆ ಫತ್ತಿ ಹೈದರ ಬಹದೂರನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊ

ಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಅವನು ಹೇಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದನೆಂಬದನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುವೆವು.

ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಅರಸರ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮಸಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಾರು ಶತ್ರುಗಳಾರು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದಲೋ ಪಾರತಂತ್ರದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಬಲ ಮಂತ್ರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಚುಮಾಡಿ, ಆತ್ಮಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮೋಗಲ್ ಬಾದಶಹನಾದ ಫರುಕ್‌ಶಿಯರನು ತನ್ನ ಬಲಿಷ್ಠ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಸಯ್ಯದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಳಸಂಚುಮಾಡಿ, ಅಫಗಾಣಿ ಸ್ಥಾನದ ಅರಸನಾದ ನಾದಿರಶಹನಿಗೂ ಮರಾಟರಿಗೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹರಿದು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಹಾಳುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕಡೆಯ ಪೇಶ್ವೇನಾದ ೨ನೆಯ ಬಾಚಿರಾಯನು ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ನಾನಾಫಡನವೀಸನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಸರದಾರರಾದ ಶಿಂದೆಹೋಳಕರರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಒಳಸಂಚು ನಡಿಸಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕಕೃಷ್ಣರಾಯನು ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬೆಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ನಂಜರಾಜನನ್ನು ಮೂಲಿಗೊತ್ತಿ, ತನ್ನ ಪಾರತಂತ್ರವು ಕಡಮೆಯಾಗದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಬಟ್ಟು, ಆಗ ಪ್ರಬಲನಾದ ಹೈದರನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಳಸಂಚುಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನು ಹೈದರನ ರಾಯಸದವನಾದ ಖಂಡೆರಾಯನನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು, ಪೇಶ್ವೇನ ದಂಡಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು, ಮತ್ತು ಈ ಮಸಲತ್ತನ್ನು ಹೈದರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರನ ಎಲ್ಲ ದಂಡು ಗಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಖಂಡೆರಾಯನು ಹೈದರನನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿದನು. ಆಗ ಹೈದರನು ಪಟ್ಟ ದುಃಖವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಳವಲ್ಲ; ಕೆಲವು ನಂಬಿಗಸ್ಥರೊಡನೆ ಜೀವವುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಯಿತು.

ಆಗಿನ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಂಟಿಗನಾಗಿ ಸಾದಮಾನದಿಂದ ಓಡಿ ಹೋದ ಬಾಬರನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಲಿಸಬಹುದು.* ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಒಂದೇ ಸವನೆ ೨೪ ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ೯೮ ಮೈಲು ಹೋಗಿ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು (೧೭೬೧).

ಈಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೈದರನ ಎಲ್ಲ ಆಶೆಯು ವಿಸಾಜಿಪಂತನೆಂಬ ಪೇಶ್ವೇನ ದಳವಾಯಿಯೊಡನೆ ಆರ್ಕಾಟದಲ್ಲಿ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ದಂಡಿನ ಮೇಲೇ ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ದಂಡು ತೆರವಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಆರ್ಕಾಟದಿಂದ ದಂಡನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ವಿಸಾಜಿಯು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಒಂದು ಕಡೆ ಕೆರೆ, ಒಂದು ಕಡೆ ಬಾವಿ ಹೀಗೆ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಖಂಡೆರಾಯನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪೇಶ್ವೇನು ಹೈದರನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಂಡನ್ನು ಕಳುಹಿದ್ದರಂತೂ ಅವನ 'ಇತಿಶ್ರೀ' ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಕುತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಸಂಭವವು ಅವನಿಗೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆಕಾಲದ ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಧುರಂಧರರೂ ಹೈದರನ ಕಾಲವು ಒದಗಿ ಬಂತೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ದೈವದ ಗತಿಯು ಅಗಮ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮವು ಮನುಷ್ಯನ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿಹೋಗಿ ಗುಡ್ಡವಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಗುಡ್ಡಹೋಗಿ ಕಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ದೈವವನ್ನು ನಂಬಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಒಂದೆರಡನ್ನು ನಾವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಲಿ, ಮೆಯ್ಯೊಕ್ಕಿನಿಂದಾಗಲಿ, ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದಾಗಲಿ, ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಆಕಾರ್ಯಗಳು ಕಯ್ಯೂಡುವವೆಂಬ ಅನುಮಾನವು ತಪ್ಪಿ ಹೋಗುತ್ತದೆಂಬದೇ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ

* ಮೋಗಲ್ ದಾದಶಾಹ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಪುಟ ೧೪ ನೋಡಿರಿ.

ವು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ನೇಮಕನುಸರಿಸಿ, ಆಕಾಲದ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಪೇಶ್ವೇ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲೇ ತರಲಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಪೇಶ್ವೇ ನಿಗೆ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ತು ಬರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇನ ದೊಡ್ಡ ದಂಡು ಅಹಮ್ಮದಶಹಾ ಅಬ್ದಾಲಿಯೊಡನೆ ಕಾದಲಿಕ್ಕನುವಾಗಿತ್ತು. ಖಂಡೆರಾಯನು ಪುಣೆ ಯಿಂದ ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಂಡು ಈಹೊತ್ತು ನಾಳೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗಲೂ ಹೈದರನು ಈಗೇ ನೋ ಇನ್ನೊಂದು ಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆನೋ ಎಂದು ಉಮ್ಮಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಹೆಸರಾದ ಪಾಣಿಪತ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಬ್ದಾಲಿಯು ಪೇಶ್ವೇನ ದಂಡನ್ನು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನೆಂತಲೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಪೇಶ್ವೇನು ಆರ್ಕಾಟದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಸಾಜಪಂತನಿಗೆ ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪುಣೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಒಂಟೆಸ್ವಾರನನ್ನು ಕಳುಹಿದನೆಂತಲೂ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂತು!! ಆಗ ಖಂಡೆರಾಯನ ದುಃಖವನ್ನೂ ಹೈದರನ ಉಬ್ಬನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಕವಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ವಿಸಾಜಪಂತನಿಗೆ ೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ ಕಳುಹಿ, ತನ್ನ ತೆರವಾದ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದನು. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಖಂಡೆರಾಯನಾದರೂ ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ಅಣಿಮಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಅವನಿಗಿದುರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಎರಡೂ ದಂಡುಗಳ ನಡುವೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದ ೨೨ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ನಂಜನ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಹೈದರನಿಗೆ ಸೋಲು ಬಂತು.

ಹೈದರನು ಗಟ್ಟಿಗನಾದ ಕಾರಣ ಈ ಸೋಲಿನಿಂದ ಎದೆಗುಂದಲಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಖಂಡೆರಾಯನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದ ಕಾರಣ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಣಿಯ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅವನು ಮೈಸೂರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ನಂಜರಾಜನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದನು. ಹೈದರನ ಕೃತ್ರಿಮ-ದೈನ್ಯಕ್ಕೂ ತೋರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಮರು

ಳಾಗಿ, ನಂಜರಾಜನು ಅವನನ್ನು ಮೈಸೂರ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹೈದರನು ಈಯಧಿಕಾರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಗೊಂಡು ಶ್ರೀ ರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೈಸೂರ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕೈತ್ತುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಖಂಡೆರಾಯನ ದಕ್ಷತೆಯು ಆಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿತು. ಬಳಿಕ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೈದರನು ಕುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಯ್ಯೂಡಿಸಿಕೊಂಡನು!! ಅವನು ಖಂಡೆರಾಯನ ದಂಡಿನ ನಾಯಕರಿಗೆ ನಂಜರಾಜನ ಹೆಸರಿನ ಸುಳ್ಳು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಬರಿಸಿ, ಅವು ಖಂಡೆರಾಯನ ಕಯ್ಯೆ ಹೋಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಕಾಗದಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡಿನ ನಾಯಕರು ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಖಂಡೆರಾಯನನ್ನು ಹೈದರನ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ಆವೊಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಖಂಡೆರಾಯನು ಹೆದರಿ, ತನ್ನ ದಂಡಿನವರು ಸಂಚುಮಾಡಿದ್ದು ನಿಜವೆಂದೆಣಿಸಿ, ಗತಿಗಾಣದೆ ಪಾಳಯಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದನು. ಆವೊತ್ತಿನಿಂದ ಹೈದರನ ದೆಸೆಯು ತಿರುಗಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಖಂಡೆರಾಯನ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅರಸನಿಗೆ ವರ್ಷಾಸನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಖಂಡೆರಾಯನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಹಾಕಿಟ್ಟನು.*

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೈದರನ ಚರಿತ್ರವೇ ಮೈಸೂರ ಇತಿಹಾಸವೆನ್ನಬಹುದು. ಅವನು ಹೊಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನಿ

* ಖಂಡೆರಾಯನು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಬಳಿಕ, ಮೈಸೂರ ಅರಸನ ತಾಯಿಯು ಅವನು ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು, ಹೈದರನು "ನಾನು ಖಂಡೆರಾಯನನ್ನು ಗಿಳಿಯಂತೆ ಸಾಕುವೆನು" ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪಂಜರದೊಳಗೆ ಹಾಕಿಟ್ಟನಂತೆ.

ಗೊಂದು ಸಂಧಿಯು ದೊರೆಯಿತು. ಆದವಾನಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೂ ನಿಜಾಮನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನೂ ಆದ ಬಸಾಲತಜಂಗನು ಪೇಶ್ವೇನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀರಾಕೋಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆತ್ತು ಗಡೆಮಾಡಿ, ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಸೀರಾದ ನವಾಬಗಿರಿಯನ್ನು ಹೈದರನಿಗೆ ೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮಾರಿ ಬಿಟ್ಟನು!! ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ಆಕೋಟಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ, ಅದನ್ನೂ ಅದರೊಡನೆ ಪೇಶ್ವೇನ ಹಗೆತನವನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಬೆಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ರಾಯದುರ್ಗ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ನಾಯಕರನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಚಿತ್ರಗಲ್ದುರ್ಗವನ್ನು ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಅಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಒಬ್ಬ ಲಿಂಗಾಯತ ಗೃಹಸ್ಥನು ಬಂದು ತಾನು ಬಿದನೂ(ರೂ?)ರ ಅರಸನ ದತ್ತಕ ಮಗನೆಂತಲೂ ತನ್ನ ದತ್ತಕತಾಯಿಯಾದ ವೀರಮ್ಮಾಜಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ; ತಾನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಬಂದೆನೆಂತಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿದನೂರ ಗಾದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ಬೇಕೆಂತಲೂ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ತೂಕಡಿಸುವವನಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ಅವನ ಮಾತಿನ ನಿಜತ್ವವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ, ಬಿದನೂರ* ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ, ವೀರಮ್ಮಾಜಿಯು ಕಳುಹಿಕೊಟ್ಟ ಕಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆಹಳೆರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ವೀರಮ್ಮಾಜಿಯನ್ನೂ ಆಕೆಯ ದತ್ತಕಮಗನನ್ನೂ ಮದಿ

*ಬಿದನೂರು ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಸಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಾಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೧೬೪೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಲದಿ ಮನೆತನದ ಲಿಂಗಾಯತ ಅರಸರು ಇಕ್ಕೆರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸಿವಪ್ಪನಾಯಕನೆಂಬವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಬೆಳೆದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಗರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಿತ್ತು. ಈಗಲಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ನಗರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಿವಪ್ಪನಾಯಕನು ಅಳುವಾಗ ಈ ನಗರಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿಸ್ತಾರವು ೧೦,೦೦೦ ಚಚ್ಚುಕು ಮೈಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಕಾನಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು.

ಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿಟ್ಟು, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ, ೧೨೦,೦೦೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಬಿದನೂರಿಗೆ ಹೈದರನಗರ ವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ತಿರುಗಿಹೋದನು.

ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೇನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀರಾದ ನವಾಬಗಿರಿ ಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುತ್ತೇವಷ್ಟೇ. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಪುಣೆಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇನಾದ ಮಾಧವರಾಯನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ಹೈದರನನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೈದರನು ಸವಣೂರಿನ ನವಾಬನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ವೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕನಲ್ಪು ಸವಣೂ ರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ, ಆ ನಾಡನ್ನು ಸುಲಿದು ಸುಟ್ಟು ಹಾಳುಮಾಡಿ, ಧಾರವಾಡದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇನ ದಂಡಿನ ಸಣ್ಣ ಭಾಗದೊಡನೆ ಪಟವರ್ಧನ ಗೋಪಾಲರಾಯನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಹೈದರನು ಅವನನ್ನು ಸೋ ಲಿಸಿದನು. ಹೈದರನು ಈ ಗೆಲುವಿನ ಹಿಗ್ಗಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಪೇಶ್ವೇನ ಎಲ್ಲ ದಂಡು ಬಂದು ರಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿತು. ಆಗ ಹೈದರನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ, ತುಸು ಮಂದಿ ರಾಹುತರೊಡನೆ ಬಿದನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂ ಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನು ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಅವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ಉಪಾಯಾಂತರವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹೈದರನು ಅವ ನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ, ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಶರ್ತುಗಳಂತೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು (೧೭೬೪).

೧. ಮೊದಲು ಗುತ್ತಿಮುರಾರಿರಾಯನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಹೈದರನು ಮುರಾರಿರಾಯನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು.

೨. ಹೈದರನು ಸವಣೂರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು.

೩. ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಹೈದರನು ೩೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೪. ಸೀರಾದ ಕೋಟಿಯೂ ಪಾಳಯಗಾರರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಹೈದರನ ವಶದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು.

ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಹೈದರನು ಹೆರೆಯುಚ್ಚಿದ ಹಾವಿನಂತಾಗಿ, ನಿಜಾಮ-ಪೇಶ್ವೇರ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮೈಸೂರಿನ ನೆರೆರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಿಯಾಳರಾಜ್ಯವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಈತರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ಮಲಿಯಾಳವನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗಬೇಕೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ, ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಬಲಿಷ್ಠವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆದಂತೆ ಪ್ರಬಲರಾದ ಅರಸರಿಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಜಗಳದ ಕಾರಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದಕಾರಣ ಹೈದರನಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಕಾರಣಗಳು ಸಿಕ್ಕವು. ಅವುಗಳಾವವೆಂದರೆ:-೧. ಮೊದಲು ಒಮ್ಮೆ ಮಲಿಯಾಳವು ಬಿದನೂರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಬಿದನೂರು ಹೈದರನ ಕಯ್ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಮಲಿಯಾಳವು ಹೈದರನ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತು. ೨. ಕಾಲಿಕತ್ತದ ಸಾಮೊರಿನನಿಗೂ ಪಾಲೆಗಾಟದ ಅರಸನಿಗೂ ೧೭೫೭ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಸಾಮೊರಿನನು ಮೈಸೂರ ಅರಸನಿಗೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ಹಣವನ್ನು ಅವನು ಇನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ೩. ಕೋಲಾತ್ರಿಮನೆತನದ ಅರಸನ ಮಾಂಡಲಿಕನೂ ಕಾನಾನೂರಿನ ನವಾಬನೂ ಆದ ಅಲ್ಲಿಯು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸಿ, ಹೈದರನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಈಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹೈದರನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಮಲಿಯಾಳವನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿದನು. ಕಾಲಿಕತ್ತದ ಸಾಮೊರಿನನಾದ ಮಾನವಿಕ್ರಮನು ಹೈದರನಿಗೆ ಶರಣುಬಂದು, ಅವನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಹೈದರನು ಬೇಡಿದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಅವನಿಂದಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತಾನು ಇಳಿದ ಗುಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿಸಿ, ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸತ್ತನು. ಕೋಚಿನ-ತ್ರಾವಣಕೋರಗಳ ಅರಸರು ಅವ

ನಿಗೆ ಶರಣುಬಂದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೊಯಿಮುತ್ತೂರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಮುಂದೆ ೩ ತಿಂಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಶೂರರಾದ ಮಲಿಯಾಳದ ನಾಯರರು ಬಂಡುವಾಡಿ ಹೈದರನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ರಾಜಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಹಣ್ಣುಮಾಡಿದರು. ಆಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೈದರನು ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಾಯರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ೧೫,೦೦೦ ಜನರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆಸೆರೆಯಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಜೀವಂತ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿದರು (೧೭೬೬).

ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಮಡಿಯಲು, ಹೈದರನು ಅವನ ಮಗನಾದ ನಂಜರಾಜನಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿಸಿ, ತಾನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋದಕೂಡಲೆ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಭರಣಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ, ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಜನರನ್ನೇ ಅರಮನೆಯ ಊಳಿಗಕ್ಕಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಈಮೇರೆಗೆ ಹೈದರನು ನಂಜರಾಜನನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ನಿರ್ಮೂಲ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದು ಮೈಸೂರ ಅರಸನ ಅನ್ನವುಣ್ಣುವ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೂ ಮೊದಲು ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕರಾಚೂರಿ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನೂ ಕೂಡಿ, ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೇನಾದ ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ಮೈಸೂರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಹೈದರನನ್ನು ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಒಳಗಿಂದೊಳಗೇ ಬಿನ್ನಹಕಾಗದ ಬರೆದರು. ಈರಾಜನಿಷ್ಠರಿಗೆ ಪೇಶ್ವೇನು ನಂಜರಾಜನ ಪಕ್ಷ ಹಿಡಿದು ಹೈದರನೊಡನೆ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಏನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಪೇಶ್ವೇನು ಹೈದರನಂತೆ ಸಾತಾರೆಯ ಅರಸನನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುವುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಅಥವಾ “ವಿನಾಶಕಾಲೇ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿ:” ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಯಂತೆ ಈತರದ ಆತ್ಮಘಾತಕವಿಚಾರವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಬಹುದೇನು? ಅದು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ.

ಹೈದರನ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಈಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ನಿಜಾಮ-ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಮೈಸೂರನ್ನೊಳನುಗ್ಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ತಾನೇ ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಮೈಸೂರನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿ, ಸೀರಾದವರೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೈದರನ ಬೀಗನಾದ ಮಿರಾಅಲ್ಲಿ ರಾಜಾಖಾನನನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಗುರುಮ ಕುಂಡವನ್ನು ಉಂಬಳಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು, ಸೀರಾವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಸಹಾಯಕರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ನಿಜಾಮರ ದಂಡುಗಳು ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ, ಹೆದರಿದ ಹೈದರನಿಂದ ೩೬ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪುಣೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು!! ಅತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ನಿಜಾಮರು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೈದರನ ದ್ವೇಷ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಲ್ಲು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಂಜರಾಜ-ನಂಜರಾಜಯ್ಯರು, ಸಿಟ್ಟೆಗಿದ್ದ ಹೈದರನು ಏನು ಮಾಡುವನೋ ಎಂದು ಉಮ್ಮಳಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಮಾಧವರಾಯನು ತಿರುಗಿ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ನಂಜರಾಜಯ್ಯನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ಕರಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅವನ ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಪಕ್ಷದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ದಂಡತೆರಿಸಿದನು.

ಹೈದರನು ಈಮೇರೆಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪೇಶ್ವೇನು ಹುಚ್ಚಮಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೂಡಿಸಿದ ನಿಜಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಡಕೊಂಡು, ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಬಹದ್ದೂರರು ಈಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದರೇನು? ಅವರ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಕರ್ನಲ್ ಸ್ಮಿಥನು ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ದಂಡುಗಳನ್ನು ಚಂಗಮಾವು ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೆಯೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸೋಲಿಸಿ, ಹೈದರನು ಹಾಕಿದ ಅಂಬೂರಿನ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ನಿಜಾಮನನ್ನು ಧೈರ್ಯಗೆಡಿಸಿದನು. ಆಗ

ನಿಜಾಮನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹೈದರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನು ನಿಜಾಮನಂತೆ ಹೇಡಿಯಲ್ಲದರಿಂದ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಶರ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ (೧೭೬೮). ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲವಾರಂಭವಾದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಕೆಲಸವು ತುಸು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿತು.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ, ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದ ಒಂದು ದಂಡು ಬಂದು, ಮಂಗಳೂರು, ಹೊನ್ನಾವರ, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ನೆರವಾಗದ ಮಲಿಯಾಳರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸದ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಕರ್ನಲ್ ಉಡ್ಡನು ಬಾರಾಮಹಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಕರ್ನಲ್ ಸ್ವಿಥನು ಕೃಷ್ಣಗಿರಿ-ಮುಳಬಾಗಲ-ಕೋಲಾರ-ಹೊಸೂರುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಗುತ್ತಿಯಮುರಾರಿಯನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ದಳವಾಯಿಗಳಾದ ಸ್ವಿಥ್-ಉಡ್ಡರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನವಾಬನಾದ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯು ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ಬೇಗನೆ ಜೊತೆಗೊಳಿಸದ್ದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ತಡವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನೂ ಬಂಡಾರವನ್ನೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಂದ ಸವಣೂದುರ್ಗವೆಂಬ ಭದ್ರವಾದ ಕೋಟೆಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಳುಹಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹಗೆಗಳ ಹಾದಿನೋಡುತ್ತ ಕುಳ್ಳಿರದೆ, ಗುರಮ ಕೊಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಬೀಗನಾದ ಅಲ್ಲಿರಾಜಾಖಾನನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರು ತನ್ನ ಒಪ್ಪಂದದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡದ್ದರಿಂದ ಮುಳಬಾಗಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕರ್ನಲ್ ಉಡ್ಡನೊಡನೆ ನಿಕರದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ, ತನ್ನ ಚಪಲತನದಿಂದ ಇಂ

ಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸಿದನು.

“ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಆನೆಗಳು ಹೋದರೆ ಗೊತ್ತೇಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಿತು. ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದ ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ನವಾಬನಾದ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷವಾತವಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಸರಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ದಳವಾಯಿಗಳಿಗೆ ತಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನವಾಬನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂತಲೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಹುಕುಮನ್ನು ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಯೆರಡೂ ತರದ ಹುಕುಮುಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ದಳವಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅಸಂಭವವೆಂದು ತೋರಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ನವಾಬನ ವಶದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಊರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೈಸೂರವರು ಕೂಡಲೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೆದರಿಕಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದಂಡು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಲ್ ಸ್ವಿಥನು ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಿಯನಾದನು, ಆಕಾರಣ ಸರಕಾರದವರು ಸ್ವಿಥ-ಉಡ್ಡರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕರಿಸಿ, ಕರ್ನಲ್ ಲ್ಯಾಂಗನೆಂಬವನನ್ನು ತಮ್ಮ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಮನಸ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿರದೆ, ತನ್ನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಫಾಜಲ್-ಉಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ಅವನು ಹೊಸ ದಂಡುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅವನ್ನು ಗೆಜ್ಜಿಲ್ಲಟ್ಟಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕಣಿವೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕಳುಹಿ, ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳು ಅಂದರೆ ದಶಂಬರ ೧೭೬೮ರಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ನಡೆದನು. ಅವನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕರೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಎರೋಡೆಯ ಹತ್ತರ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ನಿಕ್ಸನ್ನನೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ

ವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಆವೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕಳುಹಿ,* ತಂಜಾವರದ ಅರಸನಿಂದ ೪ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಕಡಲೂರಿಗೆ ಹೋದನು. ಹೈದರನ ಈಹಾವಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ಮದ್ರಾಸ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಬ್ರೂಕನೆಂಬ ನಿಯೋಗಿಯನ್ನು ಹೈದರನ ಬಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಆದರೆ ಹೈದರನು ಕರ್ನಾಟಕ ನವಾಬನಿಗೆ ಏನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲೊಪ್ಪದ್ದರಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮದ್ರಾಸ ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಧಿಕಾರಿಗಳು ಆನವಾಬನ ಪಕ್ಷವಾತಿಗಳಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಹೈದರನು ಮೊದಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು ಮಾಡಿದ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದನು. ಮದ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದಂಡಿಲ್ಲೆಂಬದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ೬,೦೦೦ಮಂದಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ವಾರರನ್ನು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ೩೨ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ೧೩೦ ಮೈಲು ದಾರಿನಡೆದು, ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ೫ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಸೆಂಟಮೌಂಟವೆಂಬದೊಂದು ಮರಡಿಯ ಮೇಲೆ ವಾಳಯ ಹಾಕಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮದ್ರಾಸಸರ್ಕಾರದವರು ಹೆದರಿ, ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು (೧೭೬೯). ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಈತರದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹೈದರನು ಅನ್ಯಾಯದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂಬದು ಅವನಿಗೆ ಭೂಷಣಾಸ್ವದವಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ಈಯೊಪ್ಪಂದದ ಶರ್ತುಗಳಾವವೆಂದರೆ:—(೧) ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರ ಸೀಮೆಗಳು ಯುದ್ಧದ ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆ ಇರಬೇಕು; (೨) ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯು ಕರೂರಿನ

* ೧೭೬೭ರಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ವನಿಯಂಬಾಡಿಯೆಂಬವೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಯು ತಾನು ಮುಂದೆ ಆಯುಧದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅದೇ ಗೃಹಸ್ಥನು ಎರೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೈದರನು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಮೇಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು; (೩) ಮತ್ತು ಪರರಾಯರು ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದರೆ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಹೈದರನು ಬಾಬರನಂತೆ ತನ್ನ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಜಗಳಾಡುವದರಲ್ಲೇ ಕಳೆದನು. ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತವನ್ನು ತಿದ್ದುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಲಾಭಗಳು ಗೊತ್ತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖದುಃಖವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಜಗಳವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೊತ್ತೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ದುಡ್ಡು ಕೂಡ ಹಾಕಿ ಹೆಚ್ಚು ದಂಡು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು; ನಿರ್ಬಲರಾದ ನೆರೆಯರ ನಾಡುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಯುದ್ದೇಶಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದಕೂಡಲೆ, ಅವನು ಮೊದಲು ಸೀರಾಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಡಪೆ-ಕರ್ನೂಲುಗಳ ನವಾಬರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಪೇಶ್ವೇನು ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ಆಗಿಂದಾಗ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲಿಕ್ಕೊಂದು ನೆವನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದಾವದೆಂದರೆ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮಾಂಡಲಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ವಿಜಯನಗರವು ಹಾಳಾದ ಬಳಿಕ ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಬಾದಶಹನು ಮೈಸೂರ ಅರಸನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು; ಬಳಿಕ ಅವರಂಗಜೇಬನು ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯನ್ನು ಹಾಳುಗಡವಿದ ಬಳಿಕ ಮೈಸೂರ ಅರಸನು ಮೋಗಲ್ ಬಾದಶಹನ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದನು. ಮುಂದೆ ಮೋಗಲ್ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾದ ಬಳಿಕ ಪೇಶ್ವೇರು ಬಾದರಾಯಣ ಸಂಬಂಧದಿಂದ

ಮೈಸೂರು ತಮ್ಮ ಮಾಂಡಲಿಕಸಂಸ್ಥಾನವೆಂದೆಣಿಸಿ, ಆರಾಜ್ಯದಿಂದ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನೆವದಿಂದ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೈದರನು ಕಡಪೆ-ಕರ್ನೂಲುಗಳ ನವಾಬರನ್ನು ಗೆದ್ದ ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೇನಾದ ಮಾಧವರಾಯನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮೈಸೂರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬಂದನು. ಆಗ ಹೈದರನು ಒಪ್ಪಂದದ ಶರ್ತಿಗನಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕವರು ನಕಾರಭಾಗಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತಾನೊಬ್ಬನೆ ಪೇಶ್ವೇನೊಡನೆ ಕಾದುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದೆಣಿಸಿ ಮಾಧವರಾಯನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಲೆಳಸಿದನು. ಆದರೆ ಮಾಧವರಾಯನು ೧ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದರಿಂದ, ಇಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕಾದುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ಹೈದರನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ನಿಜಗಲ್ಲಿನ ವರೆಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನ ದಂಡು ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಿತು. ಆದರೂ ಮಾಧವರಾಯನು ಧೈರ್ಯಬಿಡದೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ, ಚಿತ್ರಗಲ್ಲುರ್ಗದ ಪಾಳಯಗಾರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಯ್ಲಿಹಾಕಿದನು*!!

ಈಜನಕ್ಕೋರಭದಿಂದಲೋ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ

* ಈ ಕಾರ್ಯವು ಮಾಧವರಾಯನ ಹೆಸರಿಗೆ ಕುಂದು ತರುತ್ತದೆ. ಹಗೆಗಳು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರೆ, ಕಲಿಗಳು ಸಂತೋಷಬಡ ಬೀಕೇ ಯೊರತು ಅವರು ತಪ್ಪುಗಾರರೆಂದು ಎಣಿಸಿಕೂಡದು. ಮುಂದೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅವರು ಸೋತು ತರಣು ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮಾನಕೊಡುವುದು ತೂರರಿಗೆ ಭೂಷಣವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧಗಳೆಂದೆಣಿಸಿ, ಅವರ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಲಿದ್ದು ಅವನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೂ ಐತ್ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಲಾಂಛನಾಸ್ವದವಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ.

ಮಾಧವರಾಯನು ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇನೆಬಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನನ್ನು ದಂಡಿನೊಡನೆ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ಪುಣೆಗೆ ಹೋದನು. ಇತ್ತ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ಗುರಮಕೊಂಡ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಹೈದರನು ಪಾಳಯ ಹಾಕಿದ್ದ ಮೇಲುಕೋಟೆಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದಂಡುಗಳು ಇದ್ದುಬದರಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಹೈದರನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಆದಿನ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕುಡಿದುದರಿಂದಲೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಟೀಪುವು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಒಬ್ಬ ದಂಡಾಳು ತುಬಾಕಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮೈಸೂರವರು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾರೆಂದು ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ಸಜ್ಜು ಮಾಡಿ ಹೈದರನ ದಂಡನ್ನು ಬೆನಕುರಳಿಯ ಹತ್ತರ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹೈದರನು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಮಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬನೇ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದನು; ಟೀಪುವು ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ರೂಪು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವಹೊಕ್ಕನು*; ಘಾಜಲ್‌ಲುಲ್ಲಾಖಾನನೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯು ಮಾತ್ರ ಶಾರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ, ಹಾದಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಕೂಡಲೆ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಹೈದರನು ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಜೇರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನ ದ್ರವ್ಯಾಶೆಯು ಹೈದರನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಮೇಲುಕೋಟೆಯು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಾನವಾದ್ದರಿಂದ ಆಮಠದ ಸಂಪತ್ತಿಯು ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನ ಲೋಭವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಹೈದರನ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ಕೆಲಸದ ಗೌರವವನ್ನು

* ಟೀಪುವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ಅವನನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ದಾರುಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದನಂತೆ.

ಕಂದಿಸಿತು. ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ತೇರುಗಳನ್ನು ಸುಡಿಸಿ, ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ನೀಚಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ, ಹೈದರನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕು ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ಬಂದು ಹೈದರನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಈ ಮುತ್ತಿಗೆಯು ಹದಿನೆಯ್ದು ತಿಂಗಳು ನಡೆಯಿತು. ಹೈದರನು ಹಣ್ಣಾಗದಿದ್ದರೂ ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ಬೇಸತ್ತು ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲಿಲ್ಲ. 'ಹಗ್ಗಹರಿಯಲಿಲ್ಲ, ಕೋಲು ಮುರಿಯಲಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಅವರಿರ್ವರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಯಿತು. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಶರ್ತುಗಳಂತೆ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು (ಜೂನ ೧೭೭೪):—

(೧) ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೆನಿಗೆ ಒಟ್ಟು ೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಬೇಕು.

(೨) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಹಣವನ್ನು ಹೈದರನು ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ವರೆಗೆ ಹೈದರನು ಕೋಲಾರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಪೇಶ್ವೆನಿಗೆ ಭೋಗ್ಯಡವು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು.*

ಈ ಯುದ್ಧವು ಹೈದರನ ಬಂಡಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಬರಿದು ಮಾಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಆಪ್ತೇಷ್ಟರನ್ನು ನೋಡದೆ, ದೊರೆದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅವನು ಒಡೆಯನಾದ ನಂಜರಾಜನನ್ನೂ ತನ್ನ ಆಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ಫಾಜಲ್ ಉಲ್ಲಾಖಾನನನ್ನೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮೇರೆಗೆ ಹೈದರನು ಹಣ ಕೂಡಿಸುವ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ

* ಈ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸನಾದ ನಂಜರಾಜನು ಪೇಶ್ವೆನೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೈದರನಿಗೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಅವನು ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ನಂಜರಾಜನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಕಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಚಾಮರಾಜನಿಗೆ ಪಟ್ಟುಗಟ್ಟಿಸಿದನು!!

ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯಾಯಿತೆಂತಲೂ ಅವನ ಕಕ್ಕನಾದ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಆ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತಾನು ಪೇಶ್ವೇನಾದನೆಂತಲೂ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುಣೆಯ ದರಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆಂತಲೂ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ಅದೇ ಸಂಧಿಯೆಂದೇನಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂದದ ಶರ್ತುಗಳನ್ನು ಸಡ್ಡೆ ಮಾಡದೆ, ತಾನು ಭೋಗ್ಯಡವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೋಲಾರ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈದೇಶದೊಳಗಿನ ಅರಸರ ನಡುವೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ಎಣ್ಣೆ ಚೀಟಿಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು.

ಇಂತು ಪೇಶ್ವೇನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಹೈದರನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಶನೀಶ್ವರನ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಕೊಡಗು ಸೀಮೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಅವನು ಬಿದನೂರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಕೊಡಗು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಪೊಗದಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ೧೭೭೦ರಲ್ಲಿ ಆ ಸೀಮೆಯ ಪಟ್ಟದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬಡೆದಾಟವು ಹುಟ್ಟಲು, ಲಿಂಗ ರಾಜನೆಂಬವನು ಹೈದರನ ನೆರವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಾಧವರಾಯನು ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಹೈದರನಿಗೆ ಕೊಡಗಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಪೇಶ್ವೇನ ಕಾಟವು ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಕೊಡಗಿನ ಅರಸನು ತ್ರಿಯಂಬಕರಾಯನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ ಹೈದರನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡದ್ದರಿಂದಲೂ ಹೈದರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮಡಿಕೇರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೊಡಗಿಯ ತಲೆಗೆ ೫ ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ೭೦೦ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಆ ಸೀಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಲಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆ ನಾಡನ್ನು ಮತ್ತೆ ಗೆದ್ದನು (೧೭೭೩).

ಹೈದರನು ಈ ಮೇರೆಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಪೇಶ್ವೇ ರಘುನಾಥ ರಾಯನು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ನಿಜಾಮನೊಡನಿದ್ದ ತನ್ನ ಜಗಳವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಕಲ್ಯಾಣದುರ್ಗದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ತನ್ನ ವಕೀಲನನ್ನು ಒಪ್ಪಂದದ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಹೈದರನ ಸುದೈವದಿಂದ ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಪುಣೆಯೊಳಗಿನ ಮುತ್ತದ್ದಿಗಳು ರಘುನಾಥರಾಯನು ಪೇಶ್ವೇನಲ್ಲೆಂತಲೂ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹಡೆಯುವ ವರೆಗೆ ಆ ಕೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಬೇಕೆಂತಲೂ ಸಂಚುಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯದೆ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಶರ್ತುಗಳಂತೆ ಹೈದರನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು (೧೭೭೪).

(೧) ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ತೆಂಕಣಿಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪೇಶ್ವೇಯು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು.

(೨) ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ ೬೦೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೊಗದಿಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು.

(೩) ಪೇಶ್ವೇ ಪಟ್ಟದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೈದರನು ರಘುನಾಥರಾಯನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಒಪ್ಪಂದವಾದ ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಪುಣೆಗೆ ತಿರುಗಿಹೋದ್ದರಿಂದ, ಹೈದರನು ಮತ್ತೆ ಹೆರೆಯುಚ್ಚಿದ ಹಾವಿನಂತಾದನು. ಅವನು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಮುರಿದು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ನಿಜಾಮನ ದಂಡನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೈದರನಿಗೆ ಬರೆದನು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ತನ್ನ

ದಂಡನ್ನು ಕಳುಹಿ ಸವಣೂರ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು*.

ಹೈದರನ ಈಹಾವಳಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ಪುಣೆಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ, ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೇರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ನಾನಾ ಫಡನವೀಸನು ಭಗೀರಥ-ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಪರಶುರಾಮ ಭಾವು ಪಟವರ್ಧನನೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರನ್ನೊಳನುಗ್ಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ನಿಜಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನದೊಂದು ದಂಡನ್ನು ಮೈಸೂರ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಹೈದರನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯೆಂಬವನು ಪೇಶ್ವೇರನ ದಂಡಿನ ಜೊಣಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಪರಶುರಾಮ ಭಾವುವಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನಿಜಾಮನ ದಂಡು ಆದವಾನಿಯವರೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ತಿರುಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಈಪ್ರಕಾರ ಪೇಶ್ವೇರನ ಭಯವು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ದೂರವಾದ ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ಚಿತ್ರಗಲ್ಲುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾಳಯಗಾರನಾದ ಮದಕೇರಿನಾಯಕನು ಪೇಶ್ವೇರನೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂಬದೇ ಈಮುತ್ತಿಗೆಯ ಕಾರಣವು. ಆನಾಯಕನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಹೈದರನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಪೇಶ್ವೇರನ ದಂಡು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹರಿಪಂತ ಘಡಕೆಯೆಂಬವನು ತುಂಗಭದ್ರಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುತ್ತಾನೆಂದು

* ಹೈದರನು ಉತ್ತರ-ಕರ್ಣಾಟಕದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಹು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಅವನು ಪೇಶ್ವೇರನ ದಂಡು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದು ಒಂದು ಸುಳ್ಳು ಕಾಗದ ಬರೆಯಿಸಿ, ಅದು ಧಾರವಾಡದ ಕೋಟೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ದಂಡಿನವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಆರಿಯರ ವೇಷ ಹಾಕಿಸಿ, ಕೋಟೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಗೊಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಶ್ರಮ ಎಲ್ಲದೆ ಆ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ನುದ್ದಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ಹೈದರನು ಮದಕೇರಿನಾಯಕನಿಂದ ೧೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕಪ್ಪತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಹರಿಪಂತನಿಗಿದುರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅವನು ಹರಿಪಂತನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾನಾಜಿ ಪಾಂಕ್ರಿಯಾಯೆಂಬವನನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು, ರಾರವಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಹರಿಪಂತನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕಟ್ಟಿದನು.

ಈಗಿಲವನಿಂದ ಪಾಳಯಗಾರರನ್ನು ದಂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೈದರನಿಗೆ ತುಸು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಿರಸಾಬಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಬೀಗನನ್ನು ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನನ್ನು ದಂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ತಾನು ಮತ್ತೆ ಚಿತ್ರಗಲ್ಲುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಮದಕೇರಿನಾಯಕನು ಎಷ್ಟು ಹೋರಾಡಿದರೂ ಅವನಿಂದ ತನ್ನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಹೈದರನು ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ಚಿತ್ರಗಲ್ಲುರ್ಗವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು (೧೭೭೯).

ಅತ್ತ ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನ ಕಯ್ಯೆಳಗಿನ ಶೂರ ಅಫಗಾಣರು ಹೈದರನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಮಿರಸಾಬಿಯ ಆಟವನ್ನು ನಡೆಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರನು ಚಿತ್ರಗಲ್ಲುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ತಾನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಫಗಾಣರನ್ನು ಮುತ್ತಿ, ಶರಣು ಬರವಾಡಿ ಹೊಣೆಕೊಟ್ಟು ಹೈದರನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟವರನ್ನು ತನ್ನ ಊಳಿಗಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅವರೊಳಗೆ ಲಂಜನರಿಗೆಯಾರೂ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ಅವರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಈ ಅಫಗಾಣರು ಸುಮ್ಮನಿರುವವರೇ? ಅವರು ಇರುಳಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕೊಂದು, ಹೈದರನ ಡೇರೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಸುದೈವದಿಂದ ಹೈದರನು ಅವರ ಗದ್ದಲಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚತ್ತು, ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಗಿಂಬನ್ನಿಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಜ್ಜಿ, ತಾನು ಡೇರೆಯಿಂದೋಡಿ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಜನರನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಬಂಡುಗಾರರನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ, ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ಅವನ

ತಂಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆಕೆಗೆ ಬಕ್ಷಿಬೀಗಮ್ಮೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಕಡಪೆಯ ನವಾಬನು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತನಾದ ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸವಣೂರ ನವಾಬನಾದ ಅಬ್ದುಲ್ ಹಕೀಮನೊಡನೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲೆಳಸಿ, ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ೨ನೆಯ ಮಗನಾದ ಕರೀಮನಿಗೂ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅವನ ಮಗನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡೂ ಮದುವೆಗಳನ್ನು ಬಹುಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನು (೧೭೭೯).

ಇದೇ ಹೈದರನ ಘನತೆಯ ಕಾಲವು. ಈಸಮಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರ ರಾಜ್ಯವು ತುಂಗಭದ್ರಾತೀರದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು; ಸವಣೂರ ನವಾಬನು ಹೈದರನ ಆಪ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಪರರಾಯರ ಭಯವು ಸದ್ಯಕ್ಕೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳನಾಡಿನ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಾನು ದೊರಕಿಸಿದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಎತ್ತುಗಡೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈಕಾಲವು ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೈದರನು ಈಯುತ್ತುಮ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಹೋಗಗೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಬಲ್ಲಿದ ಬಂಟನೇ ಹೊರತು ಮುತ್ತದ್ದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವನ್ನೇನೂ ಮಾಡದೆ, ಕಾಣಬರುವ ಜನರಿಂದ ಹಣವನ್ನೆಚ್ಚಿಸುವ ಆಲೋಚನೆನಡಿಸಿದನು. ಈಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕಂದಾಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಮಿರಸಾದಕ*ನೆಂಬವನೂ ಪೋಲೀಸ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಶಾಮಯ್ಯನೆಂಬವನೂ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ಅರಸನಾದ ೭ನೆಯ ಹೇನ್ರಿಯ (೧೪೮೫-೧೫೦೭)

* ಈಗ ಮಿರಸಾದಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಾವು ವಂಚಕ ಮನುಷ್ಯನೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮಿರಸಾದಕನು ಈಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈಯರ್ಥವು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಸಹಾಯಕರಾದ ಎಂಪಸನ್-ಡಡ್ಲೆಯೆಂಬವರನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದರೆನ್ನಬಹುದು. ಇವರೊಳಗೆ ಶಾಮಯ್ಯನೆಂಬವನು ಧನಿಕರ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪುಹೊರಿಸಿ, ದಂಡ ತೆರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಚೆಲುವೆಯರಾದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಹಿಡತಂದು ಹೈದರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ಮುಂದೆ ಹೆಸರಾದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರಿಗಾದರೂ ದಂಡಕಟ್ಟಿಸಿದನಂತೆ. ಇವನು ಕಾರಕೂನರಿಗೆ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ಸಂಬಳ ಕೊಡದೆ ೧೦ ತಿಂಗಳುಗಳ ಸಂಬಳವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಮತ್ತು ರಾಹುತರಿಗೆ ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳದ ಬದಲು ೨೦ ದಿನಗಳ ಸಂಬಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೇನೊಡನೆ ಹೂಡಬಹುದಾದ ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಫಡನವೀಸನಿಂದ ಗಣೇಶರಾಯನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ನಿಯೋಗಿಯು ಬಂದು, ಹೈದರನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:—ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಪೇಶ್ವೇನಿಜಾಮರ ಕಟ್ಟನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಮೂರೂ ಜನರು ಕೂಡಿ, ಫಿರಂಗಿಯರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು. ಈಕೆಂಪುವೋತಿಯವರನ್ನು ನಂಬಕೂಡದು. ಇವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ನೆವನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ನಮ್ಮ ಕಯ್ಯಿಂದಲೆ ನಮ್ಮ ಜನರ ಕುತ್ತಿಗೆಕೊಯಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತಮ್ಮಂತಹ ಅರಸರನ್ನು ಬಾವುಗವು ಬೆಕ್ಕಿನ ಮರಿಗಳನ್ನು ಅಂಜಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ಹೆದರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಎಷ್ಟು ನಾಚಿಕೆಯ ಮಾತು!! ನಮ್ಮೊಳಗೇ ನಾವು ಬಡಿದಾಡಿ ಈಪರದೇಶೀಯರಿಗೆ ಲಾಭಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಎಷ್ಟು ದಡ್ಡತನವು? ಪೇಶ್ವೇನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ತಾವು ಬಾಧ್ಯಸ್ಥರು, ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೇನು ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಕೆಂದ ಮೋತಿಯವರಿಗೆ ರಘುನಾಥರಾಯನು ರಾಜ್ಯಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ್ದು

ಸರಿಯೇ? ಛೇ, ಛೇ, ಅದು ಎಂದೂ ಸರಿಯಾಗಲಾರದು. ರಘು ನಾಥರಾಯನು ತಮಗೆ ತುಂಗಭದ್ರಾ-ತೀರದ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪೇಶ್ವೇ ತುಸುವಾದರೂ ದುಃಖಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಫಿರಂಗಿಯರಿಗೆ ಗೋಪಾದದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಒಂದು ಬೊಟ್ಟಿನಷ್ಟಾದರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡ ಗೊಡಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಂದು ಪೇಶ್ವೇನ ಪಂಥವಿರುತ್ತದೆ. ಈಪಂಥವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸುವ ಭಾರವು ತಮ್ಮದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ತಾವು ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ನೆರವಾಗಲೊಡಂಬಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈಶ್ವೇತದ್ವೀಪಸ್ಥರ ಸರಕುಕಟ್ಟೆ, ಇವರನ್ನು ಈಭಾರತಭೂಮಿಯಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಎತ್ತುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೇನು ಭಗೀ ರಥ-ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವವನಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಬಹುದಿವಸದಿಂದ ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿದ್ದ ಋಣಾನು ಬಂಧವನ್ನು ಮರೆಯದೆ, ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಈವಂಚಕ ರಾದ ಫಿರಂಗಿಯರ ಪಾರಪತ್ಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಪೇಶ್ವೇನ ಬಿನ್ನಹವಿದೆ.

ಈಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕಮಾತಿಗೆ ಹೈದರನು ಮರುಳಾದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವ ವಿಚಾರವು ಪೇಶ್ವೇ-ನಿಜಾಮರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಪೇಶ್ವೇನೂ ನಿಜಾಮನೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಹೂಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ೧೭೬೯ರಲ್ಲಿ ಆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಶರ್ತಿನಂತೆ ಪೇಶ್ವೇನು ಮೈಸೂರನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿದಾಗ, ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ನೆರವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನಂಬಿಗಸ್ಥರಲ್ಲೆಂದು ಅವನು ಈಮೊದಲೇ ಮನಗಂಡಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೈದರನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ದಂಡನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಡಪೆ-ಕರ್ನೂಲಗಳ ದಾರಿಯಿಂದ ಕಳುಹಿದ್ದರು. ಆರ್ಕಾಟದ ನವಾಬನಾದ ಮಹ

ಮೃದ ಅಲ್ಲಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರನಿದ್ದಂತೆ ಹೈದರನಿಗೆ ಕಡುಹಗೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರು ಹೈದರನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ವಕೀಲನಾಗಿ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದ ಜಾನ ಲಿಂಡಸೆ ದೊರೆಯು ಹೈದರನನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ೧೭೭೯ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಾಹಿಯೆಂಬ ಬಂದರವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಅದು ತನ್ನ ಆಶ್ರಿತಬಂದರವೆಂದು ಹೈದರನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅವರು ಲಕ್ಷಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಈಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೆ-ನಿಜಾಮರು ಮಾಡಿದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದನು.

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಒಬ್ಬ ವಾದಿಯನ್ನು ಹೈದರನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಆಗ ಹೈದರನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೃತ್ರಿಮವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಕಾರದ್ರೋಹಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ, ಅವರು ತನಗಾದ ಹಾನಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಅಕೃತ್ರಿಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವಂತಿದ್ದರೆ ತಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಹೈದರನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದ್ದರಿಂದ, ಒಪ್ಪಂದದ ವಿಚಾರವು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಉಳಿಯಿತು*. ಮುಂದೆ ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಿಯೋಗಿಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದರು. ಆಗ ಒಪ್ಪಂ

* ಮೊದಲಿನಿಂದ ಹೈದರನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಅವನ ರುಮಾಲಿನ ಚುಂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುದೇನೆಂದರೆ:—ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಟೀಪುವೇ, ನೀನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸು, ಅವರ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಆಗುವಷ್ಟು ಲಾಭಗಳು ಅವರ ಹೆಗ್ಗತನದಿಂದ ನಿನಗೆಂದೂ ಆಗಲಾರವು.

ದದ ಹಂಗಾಮವು ಮೀರಿಹೋದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ವಂಚಕತನದ ಬಗ್ಗೆ ದೂಷಿಸಿ, ಆನಿಯೋಗಿಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಜುಲೈ ೧೭೮೦ರಲ್ಲಿ ಈಯುದ್ಧವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರ ಏನೆಯ ಯುದ್ಧವೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ ಪೇಶ್ವೆ-ನಿಜಾಮ-ಮೈಸೂರ ಅರಸರು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧವೆನ್ನುವದು ಹೆಚ್ಚು ಸರಿಯಾಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪೇಶ್ವೇನು ವರಾಡ-ಮಧ್ಯ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ನಿಜಾಮನು ಉತ್ತರಸರಕಾರವನ್ನೂ ಹೈದರನು ಮದ್ರಾಸ ಇಲಾಖೆಯನ್ನೂ ಒಳನುಗ್ಗಬೇಕೆಂದು ಅವರೊಳಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇ-ನಿಜಾಮರ ಯುದ್ಧಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಅಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಹೈದರನು ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವೆವು.

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೈದರನು ೮೩,೦೦೦ ದಂಡನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದನು. ಈದಂಡಿನಲ್ಲಿ ೧೪,೦೦೦ ಸ್ವಾರರೂ ೧೨,೦೦೦ ಸಿಲ್ಲೇದಾರರೂ ೧೫,೦೦೦ ಕಾಲಾಳುಗಳೂ ೧೨,೦೦೦ ಮಂದಿ ಸವಣೂರವರೂ ೪೦,೦೦೦ ಸಿಪಾಯರೂ ಇದ್ದರು. ಅವನು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರ ಸೀಮೆಯನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿ, ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ೯ ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಸೆಂಟಥಾಮಸ್ ಮರಡಿಯ ವರೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸೂರೆಮಾಡಿ, ಬಾರಾಮಹಾಲಗಳ ದಾರಿಯಿಂದ ಸಂಗಮದ ಕಣವಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಕರೀಮನನ್ನು ಪೊರ್ತೋನೋವೋದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿತಾನು ಆಕಾರ್ತವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಮದ್ರಾಸದ ಮುಖ್ಯ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಹೇಕ್ಟರ ಮನ್ರೋ ದೊರೆಯು ಕಂಟಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ದಂಡುಗಳ ಹಾದಿನೋಡುತ್ತಾನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಕಾರ್ತದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಕಂಜಿಯ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಳಯಹಾಕಿ, ತನ್ನ ಮಗ

ನಾದ ಟೀಪುವನ್ನು ಗುಂಟೂರಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ನಲ್ ಬೇಲಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಟೀಪುವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಬೇಲಿಯು ಅವನಿಗೆ ಆಸಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಈಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮನ್ರೊದೊರೆಯು ಕರ್ನಲ್ ಫ್ಲೆಚ್ಚರನೆಂಬವನೊಡನೆ ೧,೦೦೦ ದಂಡನ್ನು ಬೇಲಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಈದಂಡು ಬೇಲಿಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕೂಡಿತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸದಲ್ಲೇ ಹೈದರನೂ ಟೀಪುವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಂದು, ಪೊಲಿಲೂರಿಂಬಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು (೧೦ ಸಪಟಂಬರ). ಆದಿವಸ ಬಹುಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಳಗವೆಸಗಿತು. ಒಟ್ಟು ೧೩ ಸಾರೆ ಮೈಸೂರವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋದರು ಮತ್ತು ಅಷ್ಟುಸಾರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕಟ್ಟಿದರು. ಹೈದರನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರಾಶನಾದನಂತೆ. ಕಡೆಗೆ ಅವನು ತನಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಲಾಲಿಯೆಂಬ ಫ್ರೆಂಚದಳವಾಯಿಯ ಪೋತ್ತಾಹದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಲು, ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಎದೆಗೆಟ್ಟರು, ದಂಡಾಳುಗಳು ಕಾಲುದೆಗೆದರು, ಮತ್ತು ಬೇಲಿಯೂ ಅವನ ದಂಡಿನವರೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಶರಣುಬಂದರು. ಈಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ೫,೦೦೦ ಸಿಪಾಯರೂ ೭೦೦ ಯುರೋಪಿಯರೂ ಸತ್ತರೆಂತಲೂ ೨,೦೦೦ ಮಂದಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕರೆಂತಲೂ ಫ್ರೆಂಚರು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.* ಈಕಾಳಗವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಹೈದರನು ಸಂತೋಷಬಟ್ಟು ತನ್ನ ದಂಡಿನವರಿಗೆಲ್ಲ ಇನಾಮುಗಳನ್ನು ಹಂಚಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಅರ್ಕಾಟವನ್ನು ಮುತ್ತಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಅಂಬೂರು, ಬಿಂಗಲ್ವೇಟ, ಕರಂಗುಲಿ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು.

ಆದರೆ ಹೈದರನ ಈಸುದೈವವು ಬಹಳ ದಿವಸ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

* ಈಕಾಳಗದ ಚಿತ್ರಗಳು ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ದರಿಯಾದಾಲತ್ತೆಂಬ ಅರಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗಲೂ ನೋಡಬಹುದು.

ಈಯುದ್ಧದ ಸುದ್ದಿಯು ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯಾದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಅನುಭವವುಳ್ಳ ೬೦ ವರುಷದ ಮುದುಕನಾದ ಆಯರಕೂಟ ದೊರೆಯೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಹೈದರನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಳುಹಿದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹೈದರನು ಮುತ್ತಿದಾಗ, ಅವನು ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲಪಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಹೈದರನು ವಂಡಿವಾಸ ಪೆರಂಬಕಾಯಿಲ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಕೂಟನ ದಂಡಿಗೆ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿ ದೊರೆಯದಂತೆ ಯತ್ನಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಟನು ಪುದುಚೇರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ದೊರೆಯದ್ದರಿಂದ ಕಡಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಕೊರತೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ೪ ತಿಂಗಳು ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತನು. ಬಳಿಕ ತುಸುದಿವಸದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಹಡಗು ಮದ್ರಾಸದಿಂದ ಬಂದುದರಿಂದ ಕೂಟನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪೋರ್ಟನೋವೋದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಚಿದಂಬರಮ್ಮದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆಗ ಹೈದರನು ೨ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಮೈಲು ನಡೆದು ಬಂದು, ಚಿದಂಬರಮ್-ಕಡಲೂರುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಭದ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪಾಳಯಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಿಂತು, ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಟನು ೧ನೆಯ ಜುಲೈ ದಿವಸ ಚಿದಂಬರಮ್ಮದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಪೋರ್ಟನೋವೋದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹೈದರನ ದಂಡನ್ನು ಕೆಣಕಿದನು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ತುಮುಲಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಕೂಟನ ದಂಡಿನ ತಿದ್ದುವಿಕೆಯು ಹೈದರನನ್ನು ಅಗಾಧಗೊಳಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಅವನ ದಂಡಿನವರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿತು. ಹೈದರನು ಕಯ್ಸರೆ ಸಿಗುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನ ಒಬ್ಬ ಆಪ್ತಸೇವಕನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ವಾರುಮಾಡಿದನು (೧೭೮೧).

ಈಗಲವನಿಂದ ಕೂಟನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಧೈರ್ಯವು ಬಂತು. ಅವನು ಹೋಗಿ ಪುಲಿಕತ್ತ ಸರೋವರದ ಹಾದಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಟೀವುವು ಹೆದರಿ, ವಂಡಿವಾಸದ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದನು. ತಿರುಪಸುರವು ಕೂಟನ ಕಯ್ಯೇರಿತು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಮೈಸೂರ ದಂಡನ್ನು ಆರಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ಬೇಲಿಯ ಸೋಲಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಸರಾದ ಪೊಲಿಲೂರೆಂಬಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು (೨೭ ಅಗಷ್ಟ). ಇದು ಮೊದಲಿನ ಗೆಲವಿನ ಸ್ಥಳವಾದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ತನಗೆ ಜಯ ಬರುವುದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರವರು ಬಲುಹುರುಪಿನಿಂದ ಕಾದಿದರು. ಈಕಾರಣದಿಂದ ನಂಬಿಗೆಯೇ ಗೆಲವಿನ ಕುರುಹೆಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಮೈಸೂರವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪಜಯಪಡಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಕೂಟನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ, ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಮೆ ಕಾರ್ಟನೆ ದೊರೆಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಕೂಡದೆಂತಲೂ ವೇಲೂರ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ ಚಾಲುವರೆದುರರಿಂದ, ಕೂಟನು ಆಮಾತಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ದಂಡಿನೊಂದಿಗೆ ವೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೈಸೂರವರ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಚೋಳಂಗೆರೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹೈದರನ ದಂಡನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಶಕ್ತತೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತನು.

ಈಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೈದರನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಆ-ಅವಕಾಶದಿಂದ ಅವನಿಗೇನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಾಗಿದ್ದನು. ನಿಜಾಮನು ಉತ್ತರಸರ ಕಾರದ ಸೀಮೆಯನ್ನೊಳನುಗ್ಗ ಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಾಗಿ ತ್ತಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ಅವನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಗುಂಟೂ ರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಸ್ಥ ಕುಳಿತನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದ ಭಾರವೆಲ್ಲ ಹೈದರನ ಮೇಲೇ ಬಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವನು ಧೈರ್ಯ

ಬಿಡದೆ, ನಾಗಾಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಡಚ್ಚರಿಗೆ ನಾಗೂರನ್ನು ಕೊಡಲೊಡಂಬಟ್ಟು, ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಈಸುದ್ದಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಅವರ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಬ್ರೇಥವೇಟನು* ನಾಗಾಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ ನಾಗೂರನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಡಚ್ಚರಿಂದ ಸಹಾಯ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಹೈದರನನ್ನು ತಂಜಾವರದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದನು.

ನಿಜಾಮನು ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆಂದು ಹೈದರನು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇನು ಮಹಾದಾಜಿಶಿಂದೆಯ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಸಾಲಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡನೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂತು (ಮೇ ೧೭೮೨). ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೈದರನು ಬಹುಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಬಟ್ಟು ತನ್ನ ಬಂಡಾರಗಾರನಾದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ:— ನಾನು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪುಮಾಡಿದೆನು. ನಾನು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಸಿಂದಿಯ ಗೊಬ್ಬೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನಡುವೆ ಉಂಟಾದ ಮನಸ್ತಾಪವು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಹಮ್ಮದ ಅಲ್ಲಿಯು ಎಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕತನ-ಮಾಡಿದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನನ್ನ ಗೆಲೆಯರಾಗುವಂತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಬೇಲಿ-ಬ್ರೇಥವೇಟರನ್ನು ನಾನು ಸೋಲಿಸಿದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವುದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ದೊರೆಯದಂತೆ ನಾನು ಮಾಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬತ್ತಿಸುವುದು ನನ್ನಿಂದ ಆಗಲಾರದು. ಸಾಧಾರಣಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಮರಾಟರನ್ನು ನಂಬಕೂಡದೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತರತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು; ಏಕೆಂದರೆಯಾರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ನಂಬುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಮರಾಟರೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಫ್ರೆಂಚರ ದಂಡು ಯು

* ೧೭೮೨ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಈ ಬ್ರೇಥವೇಟನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದನು.

ರೋಪದಿಂದ ಈವೊತ್ತು ಬರುವುದು ನಾಳೆ ಬರುವದೆಂದು ಹಾದಿ ನೋಡುತ್ತ ನಾನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ಬಂದು ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೆಲವು ಬಂತೆಂದು ಎಣಿಸಿದರೂ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮರಾಟರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು; ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ನಂಬಿ ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ಬರಗೊಡಲಾರೆನು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಪೇಶ್ವೆ-ನಿಜಾಮರು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದರೂ ಹೈದರನು ಧೈರ್ಯಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮಲಬಾರ-ಕೂರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದಂಡುಕಳುಹಿ, ತಾನೂ ಆತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದಿಂದ ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಂಡು ಬಂದು, ಪೋರ್ಟನೊವೋದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಿತೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಫ್ರೆಂಚರು ಕಡಲೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ಹುರುಳುಗೊಂಡು, ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಕೂಡಿ, ಪರಮಕೋವಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕೆಲ್ಲಿನೂರೆಂಬ ಭದ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಳಯಹಾಕಿದನು. ಹೈದರನ ಈಹಾವಳಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕೂಟನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡ್ರಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ದಂಡಿನೊಡನೆ ಹೊರಟು ಹೈದರನನ್ನು ಅರ್ನೆಯೆಂಬ ಸ್ಥಳದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಣಕಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅರ್ನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವನಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಹೈದರನು ಅವನ ದಂಡಿನ ಒಂದು ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ಇದೇ ಹೈದರ-ಕೂಟರ ನಡುವೆ ಆದ ಕಡೆಯ ಕಾಳಗವು (ಜೂನಗ೧೮೨೨).

ಈಸಮಯಕ್ಕೆ ಕರ್ನಲ್ ಹಂಬರಸ್ಟನ್ನನೆಂಬ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದ ದಳವಾಯಿಯು ಮಲಬಾರವನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿ, ಕಾಲಿಕತ್ತ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೈದರನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಟೇವುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿ

ದನು. ಟೀಪುವಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂದೆಯ ಅನುಭವವೂ ಎಚ್ಚರವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ದಣಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ, ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಪಾಣಿಯಾಣಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಅವರ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸೋಲುತಂದುಕೊಂಡನು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹೈದರನು ಅರಸುಹುಣ್ಣಿನ ಬೇನೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತೂರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನರಸಿಂಗರಾಯನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತನು (೨ ದಿಶಂಬರ ೧೭೮೨) ಎಂಬ ಭಯಂಕರವಾದ ಸುದ್ದಿಯು ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯಿದ್ದ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.*

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯ ಚರಿತ್ರವು ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಟೀಪುವಿನ ಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರನಾಯಕನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಈ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಮುಗಿಸುವೆವು.

* ಹೈದರನು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ದಂಡಿನ ಸರಬರಾಯಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೂ, ಮಾರಸಾದಕನು ಕಂದಾಚಾರದ ಬಕ್ಷೀಗಿರಿ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೂ ಇದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಅಬ್ಬೂ ಮಹಮ್ಮದ ಮಿರ್ಡೆಯೆಂಬವನೂ ತೋಷಖಾನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರೆಂಬವರೂ ಅಂಚೆ ಶಾಮಯ್ಯನೆಂಬವನೂ ಪ್ರಮುಖ ಸರದಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲರು ಕೂಡಿ ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರು ಹೈದರನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿದರೆ, ದಂಡಿನ ಕಟ್ಟು ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ಸಾರಣಿ ಸವಾರನನ್ನು ಟೀಪುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಹೈದರನ ದೇಹವನ್ನು ಒಂದು ಸಂದುಕದಲ್ಲ ಪರಿಮಳದ್ರವ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮೊಹರು ಮಾಡಿ ಆ ಸಂದುಕವನ್ನು ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ, ತಾವು ದಿನಾಲು ಹೈದರನ ದೇರಿಗೆ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಹೋಗಿ, ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದಂತೆ ಮಾಡಿ, ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಅವನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮಹಮ್ಮದ ಅಮಾನನೆಂಬವನೊಬ್ಬ ೪,೦೦೦ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯು ಈಗುಪ್ಪ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೈದರನ ೨ನೆಯ ಮಗನಾದ ಕರೀಮಸಾಬಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಿಬೇಕೆಂದು ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನವೂ ಸಾವನ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಳಾದನು.

ಶಿವಾಜಿಯಂತೆ ಹೈದರನಿಗೆ ಓದುಬರಹ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಕನ್ನಡ-ತೆಲಗು-ತಮಿಳು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಯು ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ಅಥವಾ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಣವು ಆಸಕ್ತಿಯು. ಅವನು ದಿನಾಲು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮೊರೆ ತೊಳೆದುಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಬಂದ ಕಾಗದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳಿ ರಾಯಸದವರಿಂದ ಬರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಒಬ್ಬನು ಬರೆದುದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಂದ ಓದಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಬೇಹಿನವರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಂದು, ಅವನಿಗೆ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವನು ತಾನೇ ವೇಷಬದಲಿಸಿಕೊಂಡು ಊರೊಳಗೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಚುಗಾರರಿಗೆ ಎಳೆಪ್ಪಾದರೂ ಇಂಬು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೈದರನಲ್ಲಿದ್ದ ೩ನೆಯ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವು ಧರ್ಮದುರಭಿಮಾನದ ಅಭಾವವು. ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕರಗಲು, ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಸರಕಾರದ ಹಣದಿಂದ ಹೊಸ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ಗುಡಿಯ ಕೆಲವು ಬಿದ್ದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು; ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಿಯಾ-ಸುನ್ನಿಮತದವರು ಜಗಳಾಡಲು, ಹೈದರನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೆದರಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಾರ್ಥನಿಂಬ ಪಾದ್ರಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೈದರನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವು ಶೌರ್ಯವು. ಅವನು ಕುದುರೆ ಏರುವುದರಲ್ಲಿ

ಯೂ ಗುರಿಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಣನಾಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಅವನ ಚಾಪಲ್ಯವೂ ಗಟ್ಟಿಗತನವೂ ಹೊಗಳತಕ್ಕಂತಹವುಗಳೇ ಸರಿ. ಸವಾರರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಳವಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಜೀವದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಅವನನ್ನು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.* ಅವನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ತನ್ನ ಸೇವಕರನ್ನು ದಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಾರುಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಊಳಿಗವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಇನಾಮುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೈದರನು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಗುಣಿಯಾದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದುರ್ಗುಣಗಳಿದ್ದವು. ಈಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅರಸರು ಅಪರೂಪವೇ ಸರಿ. ಹೈದರನಂತೂ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದ್ದರಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಜನ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಚೆಲುವೆಯರಾದ ಹೆಂಗಳೆಯರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿ, ತನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಇಲ್ಲವೆ ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಅವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶಾಹುಮಹಾರಾಜನಂತೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ದಂಡಿನ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಾಯುವಾಗ ೭೦೦ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಅವನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆಂತಲೂ ಅವನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಆಹೆಂಗಸರು ಒಡಕೊಂಡ ಬಳಿಗಳ ಚೂರುಗಳು ಮೂರು ಹೇರಾದವೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೈದರನಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ದುರ್ಗುಣವು ದ್ರವ್ಯಲೋಭವು. ಹೆಂಗಳೆಯರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರಿಸ

* ಅವನು ಸಾಯುವಾಗ ಅವನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ೪೯,೦೦೦ ಜನರಿದ್ದರು.

ಲಿಕ್ಕೆ ಅವನು ಹೇಗೆ ಅನುಮಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೇ ಹಣವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ಹಣಕ್ಕೋಸುಗ ತನ್ನ ಒಡೆಯನಾದ ನಂಜ ರಾಜಯ್ಯನನ್ನೂ ತನ್ನ ಆಪ್ತಮಿತ್ರನಾದ ಫಾಜಲುಲ್ಲಾಖಾನನ್ನೂ ಹೇಸದೆ ಸುಲಿದನು. ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಯ್ಯೊಂಡಂದಿನಿಂದ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಪೇಶ್ವೇನೊಬ್ಬನೇ ಅವನಿಂದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ಅವನು ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಅವನ ಬಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಡವೆ-ಬಟ್ಟೆಗಳ ಹೊರತು ಒ ಕೋಟಿ ನಗದು ರೂಪಾಯಿಗಳಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಾಶೆಯು ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಚೀಪುಸುಲ್ತಾನ.

ಈಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅತಿಬಲಾಧ್ಯಶತ್ತು ವಾದವನೂ ತನ್ನ ಕಲಿತನದಿಂದ ಮೈಸೂರ ಹುಲಿಯೆಂದು ಹಗೆಗೆಳಿಂದಾದರೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಪೀಪುಸುಲ್ತಾನನೇ ಸರಿ.

ಇವನು ಮೈಸೂರ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಳ್ಳಿ, ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಗನು. ಇವನ ತಾಯಿಯು ಕೆಲಕಾಲ ಕಡವೆಯ ಸುಬೇದಾರ

ನಾದ ಮಿರಮಾಯಾನುದ್ದೀನನ ಮಗಳು. ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ಫಕ್ರಲುನ್‌ನಿಸ್ಸಾ. ಇವನು ೧೭೫೩ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ದೇವನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನನ್ನು ಬಸುರಿದ್ದಾಗ ಇವನ ತಾಯಿಯು ಆಕಾಫಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ "ಟೀಪುಮನ್ತಾನಅಲಿಯಾ" ಎಂಬ ಫಕೀರನ ದರ್ಗಾಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆ ಆಸಾಧುವಿನ ಹೆಸರಿಟ್ಟಳೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ಟೀಪುವಿನ ಬಾಲ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಂದೆಯು ಸಾಯುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಸುಮಾರು ೨೯ ವರುಷಗಳಾಗಿದ್ದವು.*

ತಂದೆ ಸತ್ತಾಗ ಟೀಪು ಪಾಣಿಯಾಣಿಯೆಂಬಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಹೊರಟು ಪೆನ್ನಾರ ಹೊಳೆ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೂಡಿ, ತಾನೇ ಮೈಸೂರ ಒಡೆಯನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ-ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತೋರಿಸಿದ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು ಹೊಗಳತಕ್ಕಂತಹದೇ ಸರಿ. ಈಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರು ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆದುದು ದಡ್ಡ ತನವಾಯಿತು.

ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದವರು ಹೈದರನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಹೊನ್ನಾವರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮ್ಯಾಥೂಸನೆಂಬ ತಮ್ಮ ದಳವಾಯಿಗೆ ಬಿದನೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತ್ತರು. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆಕೋಟಿಯು ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಶೇಖ ಅಯಾಜ (ಹಯಾತಸಾಹೇಬ) ನೆಂಬ, ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮುಸಲಮಾನನಾದ, ನಾಯರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದು. ಹೈದರನು ಅವನಲ್ಲಿಟ್ಟ ಪೂರ್ಣವಿಶ್ವಾಸವು ಟೀಪುವಿಗೆ

* ಹಿಂದೆ ಪುಟ ೧೫೭ ನೋಡಿರಿ.

ಸೇರದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಶೇಖ ಅಯಾಜನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಲುತಫ್ ಅಲ್ಲಿ ಬೇಗ ಎಂಬವನನ್ನು ಅವನಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೇಖ ಅಯಾಜನು, ಬೇಗನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕೆಂತ ಮೊದಲೇ ಆಕೋಟಿಯನ್ನು ಮ್ಯಾಥೂಸನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.* ಈಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ದಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಬಿದನೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಮ್ಯಾಥೂಸನ ಹತ್ತರ ೧೮೦೦ ದಂಡಾಳುಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿವಸದ ಮೇಲೆ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಶರಣುಬಂದನು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೇಖಅಯಾಜನು ಆಕೋಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬಂಡಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುಲ್ತಾನನು ಕನಲ್ದು ಕೆಂಡಾಗಿ ತಾನು ಮ್ಯಾಥೂಸನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಮುರಿದು, ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನೂ ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೂ ಒಪ್ಪಂದವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಒಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರು. ಆದರೂ ಸುಲ್ತಾನನು ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸದೆ, ಒಳಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನಗೆ ಶರಣುಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದೇ ಹೆಸರಾದ ಮಂಗಳೂರ ಒಪ್ಪಂದವು. ಇದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಾವು ಮಲಬಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟರು (ಮಾರ್ಚ್ ೧೭೮೪). ಸುಲ್ತಾನನಾದರೂ ತಾನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳ

* ಶೇಖಅಯಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಎಚಾರವು ಎಳೆಪ್ಪಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೈದರನು ಅವನನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊಗಳಿ, ಟೀಪುವನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನಾದ ಕಾರಣ ಟೀಪುವು ಹೊಟ್ಟಿಕಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು, ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಅಯಾಜನ ಕಾರಕೂನನಿಗೆ ವತ್ರಬರೆದನು!!

ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.* ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮಂಗಳೂರಿಂದ ಹೊರಟು ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಸುಲ್ತಾನನು ಸಮುದ್ರ ದಂಡೆಗುಂಟಿದ್ದ ಸುಮಾರು ೭೦,೦೦೦ ಕೈಸ್ತರನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಅಹಮ್ಮದೀಯರು (ಸ್ತುತ್ಯರು) ಎಂಬ ಹೆಸರುಕೊಟ್ಟನು. ಅದೇ ಸುಮಾರಿಗೆ ಟೀಪುವು ಬಾದಶಹನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿ, ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಾಲಯವನ್ನು ನೆಲಸಮಮಾಡಿ, ಆಯೆಡೆಯಲ್ಲೊಂದು ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ದೇವಾದಾಯ-ಧರ್ಮಾದಾಯಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಬಳಿಕ ಸುಲ್ತಾನನು ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂಡದೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ನರಗುಂದದ ಜಹಾಗೀರದಾರನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗಿ, ನರಗುಂದದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಆಗ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದ, ವೆಂಕಟರಾಯನೆಂಬವನನ್ನು ಕಬಾಳದುರ್ಗವೆಂಬಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಟೀಪುವು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನರಗುಂದದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಪೇಶ್ವೇನ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿದ್ದರಿಂದ, ಟೀಪುವಿನ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಂತು ಟೀಪುವಿನ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಪೇಶ್ವೇನೂ ನಿಜಾಮನೂ† ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗ

* ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ತಂಜಾವರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಯಧಾರಿಯಾದ ಸುಲಿಹ್ವಾನನೆಂಬವನು ಮೈಸೂರ ಆರಸು-ಮನೆತನದ ರಾಣಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರ ವಕೀಲನಾದ ತಿರುಮಲ್ಲರಾಯನೆಂಬವನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿ, ಆ-ರಾಣಿಯ ಪಕ್ಷದ ಜನರ ನೆರವಿನಿಂದ ಮಧುರಾ, ಕೊಯಿಮತ್ತೂರ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲವು ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರ ಒಪ್ಪಂದವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಾವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟರು.

† ಈ ಮೊದಲೇ ಟೀಪುವು ನಿಜಾಮನ ಅಂಕಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಜಾಪುರವು ತನ್ನದೆಂದು ನಿಜಾಮನೊಡನೆ ಕಾಲುಕೆದರಿ ಜಗಳತೆಗೆದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜಾಮನು ಟೀಪುವಿನ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದನು.

ಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು (೧೭೮೬). ಪೇಶ್ವೇನ ದಳವಾ ಯಿಯಾದ ಹರಿಪಂತನು ಬಾದಾವಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಬುರಾನುದ್ದೀನನನ್ನು ಪೇಶ್ವೇನ ದಂಡಿಗೆ ಇದುರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ ತಾನು ನಿಜಾಮನ ಹೆಂಡರು-ಮಕ್ಕಳಿದ್ದ ಆದವಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ, ಅದನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು.* ತರುವಾಯ ಅವನು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ತನ್ನ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ, ಸವಣೂರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗು ತ್ತಾರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಆದವಾನಿ-ನರಗುಂ ದಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಕಪ್ಪು ಗಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಕೊಟ್ಟು, ಉ ಳಿದ ೧೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದುಗಡೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೊಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು, ಪೇಶ್ವೇನೊಡನೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು (೧೭೮೭ ಫೇಬ್ರವರಿ).

ಬಳಿಕ ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಮೈಸೂರ ಪಟ್ಟಣವಿದ್ದರೆ ಆದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಅರಸುಮನೆತನದ ನೆನಪಾಗಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿ, ಆ ಹಳೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಹಾಳು ಗೆಡವಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತು, ಕಾಲಿಕತ್ತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಬಹು ಮಂದಿ ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವರೆಂದು ಒಟ್ಟುಹುಕುಮನ್ನು ತೆಗೆದು, ಆಹುಕುಮನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ತಾನು ಮರಳಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ದಂಡಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಮಲಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾ ಯವೆದ್ದಿತು. ಆಗಲವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಾನೇ ಹೋಗಿ, ಕುತಿಪುರಮ್

* ಇಲ್ಲಿ ಮೊಹರು ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಂದುಕಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ನ್ನು ಒಡಿಸಿ ನೋಡಲು ವೈಚ್ಛಿಜೋಡುಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆಯೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ !!

ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಉಸಾವಿರ ನಾಯರರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು, ಅವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಲಬಾರದ ಎಷ್ಟೋ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು, ಕಾನಾನೂರ ಅರಸನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾಲಿಕ್ ಎಂಬವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿದನು.

ಮಂಗಳೂರ ಒಪ್ಪಂದವಾದ ಬಳಿಕ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಮುರಿಬಡಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತುರ್ಕಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ವಕೀಲನನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದೇನೂ ಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ೧೭೮೭ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ರವೇಶಖಾನನೆಂಬವನನ್ನು ಪಾರಿಸ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಫ್ರಾನ್ಸದ ಅರಸನಾದ ೧೭ನೆಯ ಲೂಯಿಯು ಅವನಿಗೆ ಆದರಾತಿಥ್ಯವಾಡಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿದನು.

ಅತ್ತ ೧೭೮೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಕತ್ತದ ನಾಮೋರಿನ್ನನು ಕೋಚೀನದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಳನುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನು ಡಚ್ಚರ ಸಹಾಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದನು. ಈಯು ಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಚೀನದರಸನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಒತ್ತಿನ ದಂಡೆಗುಂಟೆ ೫೦ ಮೈಲು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ಚಚ್ಚಾಕು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಇನಾಮುಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಅವರು ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಕರಿಯಪಿಳ್ಳೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳದ ಮೇರಿಗುಂಟೆ ೧೨ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ೨೦ ಅಡಿ ಅಗಲವಾದ ಒಂದು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಇದೇ ಹೆಸರಾದ ತ್ರಾವಣಕೋರದ (ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ) ಗೋಡೆಯು. ಮುಂದೆ ಸನ್ ೧೭೮೮ರಲ್ಲಿ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯು ಮಲಬಾರವನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗಿ, ಕೋಚೀನದ ರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಾವಣಕೋರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಡಚ್ಚರು ಅವನಿಗೆ ಇದುರಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಟೀಪುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದಿವಸದಿಂದ ಮಲಬಾರವನ್ನು

ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ, ನೀರಿನ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಕೆಣಕಲಿಕ್ಕೂ, ಅವನಿಗೆ ಅದರ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾವ ಸ್ಥಳವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತ್ರಾವಣಕೋರದೊಡನೆ ಜಗಳಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ನೆವನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಅವುಗಳಾವವೆಂದರೆ:—(೧) ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಅರಸನು ಮಲಬಾರದ ಕೆಲವು ತಪ್ಪುಗಾರರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. (೨) ಅವನು ಟೀಪುವಿನ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದ ಕೋಚೀನದ ಅರಸನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇರೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಒಯ್ದಿದ್ದನು. (೩) ಅವನು ಡಚ್ಚರಿಂದ ಕ್ರೈಂಗನೂರ, ಅಯಾಕೋಟ ಈಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈಮೇರೆಗೆ ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು, ಕೋಚೀನದ ಅರಸನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಅರಸನು ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದ ಗೆಳೆಯನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರದೆ* ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗಿ, ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು (೨೮ನೆಯ ದಿಶಂಬರ ೧೭೮೯). ಆದರೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಆಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಯಶಬರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮರುದಿವಸವೇ ತ್ರಾವಣಕೋರದ ದಂಡಿನವರು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಕಾದಿ, ಅವನ ದಂಡಿನವರನ್ನು ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾಗಿ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಟೀಪುವಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯವರು ಅವನನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಓಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವ ಒತ್ತಟ್ಟೆಗಾದನು, ಅವನ ಕಟಾರಿ-ಡಾಲುಗಳು ಒತ್ತಟ್ಟೆಗಾದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕಾಲು ನೋವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವವುಳಿಸಿಕೊಂಡು ವಾರಾಗಿಹೋಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಯಿತು.

* ೧೭೮೯ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಿಜಾಮನೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಕೂಡಬೇಡೆಂಬದೊಂದು ಶರ್ತು ಇತ್ತು. ಆಗೇಯರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನ ಹೆಸರೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಟೀಪುವು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಿಟ್ಟರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಅರಸನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಟೀಪುವಿನ ಹಕ್ಕಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸದ ಅಧಿಪತಿಗೆ ಈವೊದಲೇ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಟೀಪುವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದುದರಿಂದ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಅರಸನಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಏನೆಯ ಹುಕುಮನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು (೩೦ ಮಾರ್ಚ್ ೧೭೯೦).

ಈಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅರಿಯದ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ತನಗೆ ತ್ರಾವಣಕೋರದ ದಂಡಿನಿಂದಾದ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಗೋಡೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ದಂಡನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿ, ಗುಡಿಗುಂಡಾರಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿಹಾಕಿಸಿದನು. ಮದ್ರಾಸ-ಸರಕಾರದವರು ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಅರಸನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ದಂಡು ಕಳುಹದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಹಾವಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲವು ಆರಂಭವಾದುದರಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಂಡು ಬರುತ್ತದೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂದುದರಿಂದಲೂ ಸುಲ್ತಾನನು ಮರಳಿ ಪಾಲಘಾಟಿಗೆ ಬಂದನು.

ಸುಲ್ತಾನನು ತ್ರಾವಣಕೋರದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಅವನ ಸೊಕ್ಕುಮುರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪೇಶ್ವೇ-ನಿಜಾಮರ ದಂಡಿನ ಸಹಾಯತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮದ್ರಾಸದ ಹೊಸ ಅಧಿಪತಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ಜನರಲ್ ಮೆಡೋಸನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕೂಡಿದ ದಂಡಿನ ಮುಖ್ಯ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಕೊಯಿಮುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನು ಈಸುದ್ದಿಯ ಕೇಳಿ ಅವಸರದಿಂದ ಕೊಯಿಮುತ್ತೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದು

ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಗಜಲಹಟ್ಟಿಯ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಇಳಿದು, ಸತ್ಯಾ ಮಂಗಳಂ ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ನಲ್ ಫ್ಲಾಯಿಡ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಆವೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತೆಂಕ ಣಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎರೋಡೆ, ಧಾರಾಪುರ, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕಯ್ಯಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮತ್ತೊಂದು ದಂಡು ಬಾರಾಮಹಾಲ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗಿತೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವಸರದಿಂದ ಹೋದನು.

ಅತ್ತ, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಕರ್ನಲ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ವೆಲ್ಲ ನು ಬಾರಾಮಹಾಲದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣಗಿರಿಯನ್ನು ಮು ತ್ತುವ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಟೀಪುವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಅವನ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ತುಸು ದಿವಸದಲ್ಲೇ ಜನರಲ್ ಮೆಡೋಸನು ಬಂದು, ಕರ್ನಲ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ವೆ ಲ್ಲನನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಸುಅತ್ತಾನನು ಧೊವೂರ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ, ತ್ರಿಚಿನಾಪಳ್ಳಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆದರೆ ಆಗ ಕೊಲರೂನ ಹೊಳೆಯು ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಅದನ್ನು ದಾಟಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಆಹಾದಿಯ ನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಾರೊಮಂಡಲದ ದಂಡೆಹಿಡಿದು ಹೋಗಿ, ತ್ರಿನೋಲ ಮಾಲಿ, ಪರ್ಮಾಕವಾಯರ ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಪುದುಚೇರಿಯ ಅಧಿಪತಿಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆದರೆ ಫ್ರಾನ್ಸದ ಅರಸನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಅನನುಕೂಲತೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿ ಆ ಅಧಿಪತಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಅತ್ತ ಮಲಬಾರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನ ದಳವಾಯಿಯಾ ದ ಹುಸೇನ ಅಲ್ಲಿಯು ಕರ್ನಲ್ ಹಾರ್ಕಲೇ ಎಂಬವನಿಂದ ಸೋ ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಜನರಲ್ ಅಬರ್ ಕ್ರಾಂಬಿ ಎಂಬವನು ಕಾನಾ ನೂರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಈಪ್ರಕಾರ ಸನ್ ೧೭೯೦ರ ಕೊನೆ ಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮಲಬಾರವು ಟೀಪುವಿನ ಕಯ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಮರು ವರುಷ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ವೇಲೂರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದಂಡನ್ನು

ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ತಾನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅವನು ಮುಗುಳಿಘಟ್ಟದ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹೊರಟು, ಕೋಲಾರ-ಹೊಸಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು (ಮಾರ್ಚ್ ೧೭೯೧). ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಆಕೋಟೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ.*

ಬಳಿಕ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಬೆಂಗಳೂರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಸಿ, ನಿಜಾಮನು ಕಳುಹಿದ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಸ್ವಾರರೊಡನೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, † ಅರಕೇರಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದನು (೧೨ ಮೇ ೧೭೯೧). ಈಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ,

* ಮುಂದೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಟೀಪುವು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಜನರನ್ನೂ ಬಂಡಾರವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿತ್ರಗಲ್ವುರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತನ್ನ ನಂಬಿಗಸ್ಥರಾದ ಮಾರಸಾದಕನನ್ನೂ ತೋಷಿಖಾನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯನನ್ನೂ ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಟೀಪುವಿನ ತಾಯಿಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ದಂಡಿನವರು ಹೆದರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

† ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಎಷ್ಟೋ ಮೈಸೂರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಲಂಚಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಒಡಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟ ರೀಡನೆಂಬವನು ಮಹಮ್ಮದ ಅಬ್ಬಾಸನೆಂಬವನಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಕಾಗದವು ಟೀಪುವಿನ ಕಯ್ಸೇರಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ತೋಷಿಖಾನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯನ ತಮ್ಮನ ಹೆಸರು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮಾರಸಾದಕನು ಕೃಷ್ಣರಾಯನನ್ನೂ ಅವನ ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣರಾಯನ ಚೆಲುವೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅರಮನೆಹೋಗಿಸಿ, ಮಹಮ್ಮದ ಅಬ್ಬಾಸನನ್ನು ಟೀಪುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಈ ಅಬ್ಬಾಸನು ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದು ಸುಲ್ತಾನನ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿದ್ದನು. ಸುಲ್ತಾನನು ಅವನಿಗೆ—ಎಂದಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿರುತ್ತೀ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅವನು ಹೆದರದೆ—ಧರ್ಮದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ತಾವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಸುಲ್ತಾನನು ಅವನನ್ನು ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಎಳಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಅರಮನೆಯ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದ ಅಪಮಾನಕರವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿಹಾಕಿಸಿದನು. ಆಗ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲು, ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ಒಂದು ಭದ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕಾದಲಿಕ್ಕೆ ಅನುವಾದನು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ದಂಡುಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಳಗವಾಗಲು, ಸುಲ್ತಾನನ ದಂಡಿನವರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ದಂಡಿನವರ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ತೀರಿದ್ದರಿಂದಲೂ* ಅವರ ದನಕರುಗಳು ಪಿಡಗಿನಿಂದ ದಿನಾಲು ಸಾಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ತನ್ನ ಪಾಳಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತಿರುಗಿದನು (ಮೇ ೨೬). ಅವನು ಚೆಕುಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೇನ ಎರಡು ದಂಡುಗಳು ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕೂಡಿದವು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನು ನಿಜಾಮ-ಪೇಶ್ವೇರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿ, ಅವರ ಸಹಾಯದೊರಕಿಸಿದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೇವಷ್ಟೆ. ಆದರಿಂದ ಪರಶುರಾಮಭಾವು ಎಂಬ ಪೇಶ್ವೇನ ಸರದಾರನು ದೊಡ್ಡದಂಡಿನೊಡನೆ ಬಂದು, ಧಾರವಾಡದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು (ಸಪಟೆಂಬರ ೧೭೯೦). ಆದರೆ ಆಕೋಟೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಬದರು ಜ್ಞಾನವಿಯಾನನು ಮುಂದೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ಪೇಶ್ವೇರ ಸರಕುಕಟ್ಟೆ, ಅವರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟನು; ಬಳಿಕ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ತೀರಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಆಕೋಟೆಯನ್ನು ಭಾವುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಹಾವಳಿಯು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿದೆ!! ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಹಾಳುಗಡವಿ, ಪರಶುರಾಮಭಾವು-ಹರಿಪಂತಫಡಕೆ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪೇಶ್ವೇರ ಸರದಾರರು ಮೈಸೂರಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಹಾದಿಗುಂಟ ಸುಲಿಗೆಕೊಳ್ಳೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆದು,

*ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ೧ ಸೇರು ಅಕ್ಕಿಗೆ ೮ ರೂಪಾಯಿ, ೧ ಸೇರು ರಾಗಿಹಿಟ್ಟಿಗೆ ೪ ರೂಪಾಯಿ ಈಮೇರೆಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತುಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯನ್ನು ಚಿನಕುರಳಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರು (೧೭೯೧). ಹಾಗೆಯೇ ನಿಜಾಮಲ್ಲಿಯ ದಂಡು ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನಿಂದ ಹೊರಟು, ಕೊಪ್ಪಳದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡುಕೊಂಡು, ಕಡಪಾಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಸುಲಿದು, ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನನ್ನು ಕೂಡಿತು.

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಎದೆಗುಂದಿದನು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ೧೪ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಂದ ಪೇಶ್ವೇರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಬಡಿಸಿ, ಸುಲ್ತಾನನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ನಿಜಾಮನ ದಂಡಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಂದಿದುರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು (೧೭೯೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್). ಆದರೆ ಕರ್ನಲ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ವೆಲ್ಲನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನವಾಡಿದರೂ ಕೃಷ್ಣಗಿರಿಯು ಅವನ ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸುಲ್ತಾನನ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಕಮರುದ್ದೀನನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಯ್ಸೇರಿದ ಕೊಯಿಮುತ್ತುರನ್ನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಚೇಮ್ಮುರ್ಸ್-ನಾಶ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷ ದಳವಾಯಿಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದನು. ಆದರೂ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಸುಲ್ತಾನನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದುರ್ಗವನ್ನು ಬಹುಶ್ರಮದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ* ಬಡಗಣಿಗೆ ೬ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪಾಳಯವನ್ನೂರಿದನು (೫ ಫೆ. ೧೭೯೨).

* ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವು ಮೈಸೂರಿನ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ-ಕ್ಷೇತ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸುತ್ತಲು ಕಾವೇರಿನದಿಯು ಹರಿಯುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನಡುಗಡ್ಡೆಯ ರೂಪ

ಉಳಿದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವೇಳೆಯ ಮಹತ್ವವು ಬಹಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ, ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆದು, ಅವನು ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಮಲಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟ ಅಬರ್ ಕ್ರಾಂಜಿಯೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯ ಹಾದಿಯ ನೋಡದೆ, ತನಗೆ ಇದುರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುಲ್ತಾನನ ದಂಡನ್ನು ಕೆಣಕಿದನು. ಸುಲ್ತಾನನು ಎಷ್ಟು ಹೋರಾಡಿದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಹಿಂಜರಿದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು; ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಶ್ರೀರಂಗನಡುಗಡ್ಡೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಳಯವನ್ನು ಹಾಕಿದರು (೨ ಫೆ. ೧೭೯೨).

ಆಗ ಅಬರ್ ಕ್ರಾಂಜಿ ದಳವಾಯಿಯು ಕೂರ್ಗದ ಅರಸನಾದ *ವೀರರಾಯನೊಡನೆ ಬಂದು, ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯನ್ನು ಕೂಡಿದನು; ಮತ್ತು ಈಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರೊಳಗೆ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದ ಕೂರ್ಗದ ದಂಡಿನವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಅರಸನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಈಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದನು; ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವನ ತಂದೆಯ ಗೋರೆಯಿದ್ದ ಲಾಲಬಾಗದೊಳಗಿನ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮುನಿಸು ಮೇರೆದಪ್ಪಿತು. ಆದರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೇನು? ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಟ್ಟು

ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗನ ಗುಡಿಯನ್ನು ತಿರುಮಲಾರ್ಯನೆಂಬವನು ೧೭೯೪ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನೆಂಬ ಪಾಳಯಗಾರನು ಇಲ್ಲಿಯೊಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು (೧೪೫೪). ಇದು ೧೭೦೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ಒಡೆಯರ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಇದರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯು ಮೂಡಣಿಗೆ ಹರಿಯುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪಕ್ಕವಣಿಗೆ ಒಲಿದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತೀರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

* ಈ ವೀರರಾಯನು ೧೭೯೨-೯೪ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡು ಟೀವುನವಿರಾಧ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ರಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಬ್ಬೇರಿ ಅರವುಗೆಟ್ಟ ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿಯು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಒದ್ದಾಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಒಳಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅದರ ಮನಸ್ಸು ಒಡಂಬಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. “ಎಲ್ಲ ಹೋಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಎಲ್ಲ ಬರಲಿ” ಎಂಬ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಬೊನಾಪಾರ್ಟನ ತತ್ವವನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲ ಹೋಗುವದೇ ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಶರಣುಹೋಗುವದರ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಮಾರ್ಗವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಕಲಮುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು:—

೧. ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು* ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರಿಗೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆಯ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಡಬೇಕು.
೨. ಅವನು ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ೩ ಕೋಟಿ ೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.
೩. ಈಶರ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರಯಿಸುವವರೆಗೆ ಅವನು ಮೊಯಿ ಜುದ್ದೀನ, ಅಬ್ದುಲ್‌ಖಾಲಿಕ್ ಎಂಬ ತನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶದಲ್ಲಿಡಬೇಕು.
೪. ಕೂರ್ಗದ ಅರಸನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸುಲ್ತಾನನು ಒಡಂಬಡಬೇಕು.

ಸುಲ್ತಾನನು ಮೊದಲಿನೆರಡು ಕಲಮುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಸುಸುಯ್ದನು, ಮೂರನೆಯ ಕಲಮನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಗಿದನು, ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಲಮನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಲ್ದನು. ಆದರೆ ಉಪಾಯ

* ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮಲೆಯಾಳ ಕೊಡಗು ದಿಂಡಿಗಲ್ಲು ಬಾರಾಮಹಾಲ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಪೇಶ್ವೇನಿಗೆ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವೂ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ-ಕಡಪೆ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಸೇರಿದವು.

ವೇನು, ಗೆಲವಿನಿಂದ ಏರಿ ಕುಳಿತ ಹಗೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಯವು ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಸುಲ್ತಾನನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಿದ್ದನೇನು? ಇಲ್ಲ; ಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಅಥವಾ ಕೊಂದು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮ ಬೀಳುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನು ಉದಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪೂರಾ ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡದೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇರಗೊಟ್ಟನು. ಇದೇ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವೆಂದೆಣಿಸಿ ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ಆಪ್ತರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಒಪ್ಪಂದದ ಕಲಮುಗಳಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜುಹಾಕಿದನು (ಮಾರ್ಚ್ ೧೭೯೨).

ಈಯೊಪ್ಪಂದವು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಸುಲ್ತಾನನ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಲಸವು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನೆತ್ತಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ದುಡ್ಡನ್ನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕರಿಸಿಕೊಂಡನು (೧೭೯೪). ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿದಲೇ ಅವನ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಕಾಲದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಹುಚ್ಚು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಕಂಸನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕಂಡಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ ಕಾಣಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಾರಪತ್ಯ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಟಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈವಿಚಾರವು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಊಟ-ನಿದ್ದೆಗಳು ಸವಿಹತ್ತದ ಹಾಗಾದವು. ಅವನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದ್ವೇಷವೆಂಬ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನಂತಹ ಜಾಣರೂ ಸುವಿಚಾರಿಗಳೂ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞರೂ ಆದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬೇಡಾದರು; ಮತ್ತು ಕೀಳರೂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕರೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞರೂ ಆದ ಕಡಮೆಯ ಪ್ರತಿಯು ಕ್ಷುಲ್ಲಕಜನರು ನಂಬಿಗಸ್ಥರಾದರು. ಅರಸನು ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳ ಕ

ಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಕುಣಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವುಳಿಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವನ ಹಿತ ಚಿಂತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ನೀತಿಜ್ಞರೂ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಆದ ಜನರು ಅವನ ವಿಶ್ವಾಸಿಕರಾಗುವ ಸಂಭವವೆಲ್ಲಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ನಿಜಾಮ-ಪೇಶ್ವೆಗಳ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳಾದ ದುಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳೆಂಬ ತನ್ನ ಅಸುವನ್ನು ಹೀರುವ ಗಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹೊಸೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ:—

೧. ಮೈಸೂರ ನಾಮಧೇಯ ಅರಸನಾದ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರನು ೧೭೬೮ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಹೈದರಲ್ಲಿಯೂ ಸುವಿಚಾರಿಯಾದ ಕಾರಣ ತಾನು ಅರಸನ ಆಳೆಂದು ಹೇಳಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನೋಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮದಾಂಧನಾದ ಟೀಪುವು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನನುಸರಿಸದೆ, ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರನು ಸತ್ತಕೂಡಲೆ ಅವನ ಮಗನನ್ನು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಅರಸನನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಯಾಳಿನಂತೆ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲದ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಈಚಂಡಾಳನು ಬೇಗನೆ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲೆಂದು ಶಪಿಸತೊಡಗಿದರು.

೨. ನಿಜಾಮನ ಮಗನಾದ ಅಲ್ಲಿ ಜಹನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಂಡು-ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಾರದೆಯೂ ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ವಿಚಾರಮಾಡದೆಯೂ ಬಂಡುಗಾರನೊಡನೆ ರಹಸ್ಯದ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬೆಕ್ಕು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದರೆ, ಮನೆಯ ಜನರು ಅದನ್ನು ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೇನು? ಸುಲ್ತಾನನು ಎಷ್ಟು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಿದರೂ ಅದು ನಿಜಾಮನಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೆ? ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಜಹನು ಸೋತು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಭಗ್ನಮನೋ

ರಥನಾದ್ದಲ್ಲದೆ, ನಿಜಾಮ-ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ದ್ರೋಹಬುದ್ಧಿಯ ಪರಿಣಾಮವು ಹೀಗೇ ಸರಿ.

೩. ಸುಲ್ತಾನನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಫಗಾಣಿಸ್ಥಾನದ ಅರಸನಾದ ಝಮಾನ ಶಹನ ಸಹಾಯಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಅವನೆಡೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯಿತೆಂಬದು ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಫಗಾಣರು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

೪. ಸುಲ್ತಾನನು ಪೇಶ್ವೇನನ್ನೂ ನಿಜಾಮನನ್ನೂ ಶಿಂದೇನನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಯಶ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾದಾಜಿಶಿಂದೆಯು ಸುಲ್ತಾನನ ಪಕ್ಷ ಹಿಡಿದರೂ ಪೇಶ್ವೇನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾದ ನಾನಾಫಡನವೀಸನು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿದ್ದನು.

೫. ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಫ್ರಾನ್ಸದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜಕ್ರಾಂತಿಯು ನಡೆದಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮತ್ವ, ಬಂಧುಪ್ರೀತಿ ಇವೇ ಆಬಂಡುಗಾರರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸುಲ್ತಾನನಂತಹ ತಿಪ್ಪಲುಗಾರನು ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳುಳ್ಳ ತನ್ನ ನಾಡೊಳಗಿನ ಘೆಂಚಜನರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡುಹಗೆತನವೆಂಬ ಕಾಮಣಿಯು ಸುಲ್ತಾನನ ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಘೆಂಚರ ವಿಚಾರಗಳ ನಿಜಸ್ವರೂಪವು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಘೆಂಚರು ೧೪ನೆಯ ಮೇ ೧೭೯೭ನೆಯ ಇಸ್ವಿಯ ದಿವಸ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ, ಒಂದು ಬಯಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗಿಡವನ್ನು ನೆಡಿಸಿ, ಅದರ ಟೊಂಗೆಗಳಿಗೆ ಸಮತ್ವದ ಟೊಪ್ಪಿಗಳನ್ನು ಸಿಗಹಾಕಿ, ಸುಲ್ತಾನನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಮಾಡಿದರು, ಮತ್ತು ಸುಲ್ತಾನನ ಸೇವೆಯನ್ನು ತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೀವೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟರು.

ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಯುರೋಪಖಂಡದ ಇತಿಹಾಸಭೂಗೋಲಗಳ ತಿಳವಳಿಕೆಯು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.* ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಸುವು ಎಷ್ಟೆಂಬದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಯರ್ಲಂಡ, ಗೆರ್ನಸಿ, ಜೆರ್ಸಿ ಈಮೂರು ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆಂತಲೂ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಜಾತಿಯ ಅರಸನು ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಸಿಯಾ ಕುಲದ ಅರಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನೆಂತಲೂ ಲೇಖುವಂತು!! ಈಯಚ್ಚಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ತನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ಅಜಮಾಸು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು “ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿಗಳೂ ಕಳ್ಳರೂ ಹೇಡಿಗಳೂ ಆದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ” ತನಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾರಿಶಸ್ ನಡುಗಡ್ಡೆಯ ಅಧಿಪತಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದಬರೆದನು (೨ ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೭೯೭). ಆಕಾಗದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವೇನೂ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ತನಗೆ ೧೦,೦೦೦ ಫ್ರೆಂಚ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೂ ೩೦,೦೦೦ ಹಬಸಿಯರನ್ನೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು, ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ರಿಪಾಡನೆಂಬೊಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಮಾರಿಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಮಾರಿಶಸ್ಸದ ಅಧಿಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಜನರು ಇರುವ ಸಂಭವವೆಲ್ಲಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುಲ್ತಾನನ ಪತ್ರವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಕ್ಕೆ ಕಳು

* ಇದು ಅಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯುರೋಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಶವೆಲ್ಲಿ? ಈಗ ದಯಾಳು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಮಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಇತಿಹಾಸಭೂಗೋಲಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಗ್ರೇಟಬ್ರಿಟನ್ ಆಯರ್ಲಂಡ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆಕಾರಣ ಈಗಿನ ಜ್ಞಾನವು ಅಗಿರುವುದು ಅಸಂಭವವೇ ಸರಿ. ಅದರೊಳಗೆ ಸುಲ್ತಾನನಂತಹ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನದ ಕುರುಡರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನವು ದೊರೆಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?

ಹಿ ಮಾರಿಶಸ್ಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಿದ್ದವರು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ನೂರು ಜನ ಫ್ರೆಂಚರು ಮಾತ್ರ ರಿಪಾಡನೊಡನೆ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದರು (ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೭೯೮).

ಈಮೇರೆಗೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಸೇಡುತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಒಳಸಂಚುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ-ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗೌರವದ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆಗಳಾದವು. ಹಿಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಎದುರಾಳಿಯಾದ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ ದೊರೆಯು ೧೭೯೩ರಲ್ಲೇ ಈದೇಶದ ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದನು. ಅವನ ಹಿಂದೆ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜಾನ್-ಷೋರ ದೊರೆಯು ಕಾರ್ನವಾಲೀಸನ ಸ್ವಾದರೂ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯೂ ಎದೆಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಮನಬಲ್ಲಂತೆ ಸಂಚು-ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುವು ದೊರೆಯಿತು. ಜಾನ್-ಷೋರ ದೊರೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನಾವ ಗೊಡವೆಗೂ ಹೋಗದೆ, ಈದೇಶದ ಅರಸರೊಡನೆ ಗೆಳೆತನದಿಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಎತ್ತುಗಡೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಗೆಗಳಾದ ಅರಸರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ್ಯದ ಪುಣ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ಈ ಆಳಿಕೆಯು ಬಹುದಿವಸ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸುಲ್ತಾನನ ನೆರವಿಗೆ ಮಾರಿಶಸ್ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಿಂದ ನೂರು ಆಳುಗಳು ಬಂದ ಮರುದಿಂಗಳವೇ (ಮೇ ೧೭೯೮) ಮಾರ್ನಿಂಗಟನ್ ದೊರೆಯು ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದು, ಈದೇಶದ ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕಯ್ಯೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಜೂನ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ನಡಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ವರ್ತಮಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ೧೭೯೯ ರಿಂದ ಫ್ರೆಂಚರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ತರತರದ ಗೊಂದಲಗಳೂ ಯುರೋಪಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿದ ಅವರ ಅನಿಯಮಿತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಚಾರಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದವು.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರ ದೊಡ್ಡ ಕಲಿಯಾದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಬೊನಾಪಾರ್ಟನು ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದ ಪೇರ್ಬಡೆಯನ್ನು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಮುರಿಬಡಿದುದನ್ನೂ ಇಡಿ ಇಟಲಿ ದೇಶವನ್ನು ೩೪ ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಕಯ್ಯತ ಮಾಡಿಕೊಂಡುದನ್ನೂ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಫ್ರೆಂಚರ ಹಡಗನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡಲುಪಡೆಗಾರರನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಇಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದುದನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಮಾರ್ನಿಂಗ್ಟನ್ ದೊರೆಯು ಉಳಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೆದರಿ, ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಸಹಾಯವು ದೊರೆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಈದೇಶದಿಂದ ಗುಡುಚಾಪೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಈದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ದೇಶದ ಶಾಂತಿಗೆ ಹಗೆಗಳೆಂದು ಬಗೆದು, ನಯದಿಂದಲೂ ಭಯದಿಂದಲೂ, ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆತ್ತುಗಡೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈರಾಜತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಸೇನಾ (ಸಬ್ಸಿಡಿಯರಿ) ಪದ್ಧತಿಯೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಪದ್ಧತಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಒಡಂಬಟ್ಟ ಅರಸನೇ ನಿಜಾಮನು.*

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಜಾಮನು ತನ್ನ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ೧೪,೦೦೦ ಪಡೆಗಾರರುಳ್ಳ ಫ್ರೆಂಚರದೊಂದು ದಂಡನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ದಂಡಿನ ದಳವಾಯಿಯು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಡೀ-ಬುಸಿ ಎಂಬವನಿದ್ದನು. ಈ ಡೀ-ಬುಸಿಗೂ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೂ ಗುಪ್ತಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದಲೂ

* ಈ-ಸಹಾಯಸೇನಾ ಾಫನಾ ಆಶ್ರಿತ-ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ದೇಶೀಯರಸರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಕಡಮೆಯಾದರೂ ಅವರ ಆನ್ಯೋನ್ಯಕಲಹದಿಂದ ಈಖಂಡದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಆಗುವ ಹಾನಿಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಈಭರತಖಂಡದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಾಡುಗಳು ಒಂದೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅಖಂಡಶಾಂತತೆಯುಂಟಾದುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಜನರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಇವೇನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಾಭಗಳಲ್ಲ.

ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹುಚ್ಚವಿಚಾರಗಳು ಹಬ್ಬಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮಾರ್ನಿಂಗ್ಟನ್ ದೊರೆಯು ಫ್ರೆಂಚದಂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆರು ಪಟಾಲಮುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಆಗ ನಿಜಾಮನು ಹೆದರಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಬಾವಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಕೆರೆಯಾದಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೂ ತುಸುದಿವಸ ಮೊದಲು ನಿಜಾಮನು ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಅವನು ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿದ ಮದುವೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಸೂಚನೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದ್ದರಿಂದಲೂ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನ ಗೆಳೆಯನಾಗುವ ಸಂಭವವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೂಡಲೆ, ಅವನ ವಂಶಪರಂಪರ ಹಗೆಯಾದ ಪೇಶ್ವೇನು ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಳಿಮಾಡುವದು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಂಡನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, “ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅಳಿಯ ಉರಿದನೆಂಬ” ಗಾದೆಯಂತೆ ಸರಿಕರಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತನ್ನ ಒಡೆಯರಾಗಿ ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೆಣಸು ಅರೆಯುವರೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಿಜಾಮನು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು; ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಸೊಟ್ಟ ನೆವನ ಹೇಳಿಕಾಲಹರಣ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ಬಲ್ಲಿದನಾದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಖಂಡಿತವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿಜಾಮನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರ ದಂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಟಾಲಮುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟನು.

ಜನರು ಪೊಳ್ಳುಕಂಡಲ್ಲಿ ಮೊಳಕಯ್ಯಿಂದ ಅಗಿಯುತ್ತಾರೆಂಬ ಅನುಭವದ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಈಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಪುಕ್ಕರನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗರೂ ಬಡವರನ್ನು ದೈವುಳ್ಳವರೂ ದುರ್ಬಲರನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಹೆದರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ತಮಗೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕು ಹಾಗೆ

ಕುಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈತರದ ಲಾಭವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸರಿಯಲ್ಲೆಂದೆಣಿಸಿ ಇಂತಹ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದ ಪುಣ್ಯವಂತರು ನೂರಕ್ಕೊಬ್ಬರೋ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬರೋ? ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈತರದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ಸ್ಯನ್ಯಾಯದಂತೆ ಬಲಾಢ್ಯರು ನಿರ್ಬಲರನ್ನು ಮುರಿಯುವದು ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು, ನಿಜಾಮನನ್ನು ಜೇರಿಗೆ ತಂದು ಸಹಾಯಸೇನಾಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಡಂಬಡಿಸಿದಂತೆ, ಪೇಶ್ವೇನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಪೇಶ್ವೇನ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ನಾನಾಫಡನವೀಸನು ಇಂತಹ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮೋಸಗೊಳ್ಳುವವನೇ? ಅವನು ಈಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಪೇಶ್ವೇರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಕಳಕೊಳ್ಳಲೀಸುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು.

ಮುಂಗೋಪಿಗಳು ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಧುರಂಧರರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವರಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರಿಂದ ಒಮ್ಮಿಲ್ಲಿಮ್ಮೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಡು ಒದಗುವದೇ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚು ಒಳಿತಾಗಲಾರದು. ಅರಸರೇ ಆಗಲಿ ಪ್ರಧಾನರೇ ಆಗಲಿ, ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗಳೇ ಆಗಲಿ ಸುಬೇದಾರರೇ ಆಗಲಿ, ಸುವಿಚಾರಿಗಳೂ ಆತ್ಮಸಂಯಮನುಳ್ಳವರೂ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಆದವರಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಕಯ್ಯೆಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ನಿಂಗ್ಟನ್ ದೊರೆಯು ಈತರದ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಧುರಂಧರನಾದ್ದರಿಂದ ಪೇಶ್ವೇನು ತನ್ನ ಸೂಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲೆಂದು ಸಿಟ್ಟೆಗಿದ್ದು, ಅವನೊಡನೆ ಜಗಳಹೂಡದೆಯೂ ಅವನು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸದೆಯೂ ಅವನ ನಿಷ್ಠರವಾದ ಉತ್ತರವು ತನ್ನನ್ನು ಸಿಟ್ಟೆಗೆಬ್ಬಿಸಲಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೇ ಉಳಿದನು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ನಿಜಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಕಯ್ಯೆ

ಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪೇಶ್ವೇನನ್ನು ತಟಸ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕಂಗೆಟ್ಟ ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನು ಮದ್ರಾಸದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಹ್ಯಾರಿಸ ದೊರೆಗೆ ದಂಡನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರೆಯಲು, ಅವನು ಮೂಗುಮುರಿದನು. ಆದರೂ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಹಟಹಿಡಿದು ದರಿಂದ ಅವನು ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು (೧೨ ಅಗಷ್ಟ ೧೭೯೮).

ಈಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ-ನಡಿಸಿದನು. ಅವನು ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಸುಲ್ತಾನನ ಅಂಬೋಣದಂತೆ ವಾಯಿನಾಡನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಲನೆಯ ನವಂಬರ ದಿವಸ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೊಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ಹಿತಬೆಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಯತ್ನವು ಮಂಗಳೂರ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ್ದೆಂತಲೂ ಸುಲ್ತಾನನು ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಉಳಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮೇಜರ್ ಡವಟನ್ ನೆಂಬ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟೆಂತಲೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ಸುಲ್ತಾನನು ಈಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ಉತ್ತರ ಕಳುಹಬೇಕೆಂತಲೂ ತಾನು ಯುದ್ಧದ ಸಿದ್ಧತೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವವನ್ನಿದ್ದೇನೆಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರಬರೆದನು.

ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪತ್ರವು ಮುಟ್ಟುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಸುಲ್ತಾನನು ಅವನಿಗೊಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದನು (೨೦ ನವಂಬರ). ಇದರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹ ಮಾಡುವದು ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂತಲೂ ಈಸುದ್ದಿಯು ಬಹುಶಃ ಸುಳ್ಳಿರಬಹುದೆಂತಲೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ೧೮ನೆಯ ದಿಶಂಬರ ದಿವಸ ಸುಲ್ತಾನನು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವ ಬರೆದನು. ಅದ

ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಅಬುಕೀರ ಉಪಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಸುದ್ದಿಯು ಸಂತೋಷಕರವಾದ್ದೆಂತಲೂ ಆಗಿದ್ದ ಒಪ್ಪಂದಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮೇಜರ ಡವಟನ್ನನನ್ನು ಕಳುಹುವದು ಆನವಶ್ಯಕವೆಂತಲೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಳನೆಯ ಜನವರಿ ೧೭೯೯ ಇಸ್ವಿಯ ದಿವಸ ಉತ್ತರ ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ನಡಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಒಳಸಂಚಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬರೆದು, ರಾಯಭಾರಿಯೊಡನೆ ಮಾತುಕಥೆಯಾದ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಶಯವು ದೂರವಾಗಲಾರದೆಂದು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಲ ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ತುರ್ಕಸ್ತಾನದ ಸುಲ್ತಾನನು ಟೀಪುವಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ಈಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಗೆಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ನಂಬಕೂಡದೆಂತಲೂ ಟೀಪುವಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಬಂದ ಜಗಳವನ್ನು ತುರ್ಕಸ್ತಾನದ ಸುಲ್ತಾನನು ಬಗೆಹರಿಸುವನೆಂತಲೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಫ್ರೆಂಚರು ಎಲ್ಲ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಗೆಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಕಳುಹಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ ಫ್ರೆಂಚರಿಬ್ಬರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದ್ವೇಷಿಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮದ ಪತ್ರವನ್ನು ತುರ್ಕಸ್ತಾನದ ಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಳುಹಿದನಂತೆ!! ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೊಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಮೊದಲು ಬರೆದಂತೆ ಮೇಜರ ಡವಟನ್ನನನ್ನು ಕಳುಹಬಹುದೆಂತಲೂ ತಾನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಬೇಟಿಯಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ತುಸು ಜನರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಳುಹಬೇಕೆಂತಲೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಈಪತ್ರವು ೧೭ನೆಯ ಫೇಬ್ರುವರಿಯ ದಿವಸ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿತು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪತ್ರಕಲಹವು ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕತ್ತಿಗಳ ತಾಕಲಾಟವೂ ಗುಂಡುಗಳ ಅಬ್ಬರವೂ ಸುರುವಾದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಈಭಯಂಕರವಾದ

ಯುದ್ಧವು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಾ. ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ೨೨ನೆಯ ಫೇಬ್ರುವರಿಯ ದಿವಸ ಹೊರಡಿಸಿದ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣಗಳಾವವೆಂದರೆ:—

೧. ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ವಾಯಿ-ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದರೂ ಸುಲ್ತಾನನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರ ಹಗೆಗಳೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನನಡಿಸಿದನು.

೨. ಸುಲ್ತಾನನು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಡಮಾಡಿದನು.

ಈಸಂಬಂಧದಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪಕ್ಷದ ಆಧಾರಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮರೆಯ ಕೂಡದು. ಸುಲ್ತಾನನು ಈಯಾಧಾರಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ-ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದು ನಮಗೆ ವಿಶದವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೂ ಇತಿಹಾಸಕರ್ತರ ತೀರ್ಪು ಏಕಪಕ್ಷೀಯವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತೋರಿಸುವ ಆಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಲವಾದವುಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಮತ್ತು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಫ್ರೆಂಚರ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಅವಸರಮಾಡಿ ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಜಗಳ ಮಾಡಿದನೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಡಮಾಡಿದ ಕಾರಣವು ತೀರ ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಿರುತ್ತದೆ. ಸುಲ್ತಾನನಂತಹ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಅರಸರು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಸಬೀಕೆಂಬದು ನ್ಯಾಯವೇ? ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಲನೆಯ ನವಂಬರದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ “ಜವಾಬ ನ ದಾರತ್” ಎಂದು ಆಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕಯ್ಯಿಂದ ಬರೆದನೆಂಬ ಆರೋಪವಾದರೂ ಸರಿಯಾದ್ದೆಂದು ತೋರುವದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆಕಾಗದವು ಮುಟ್ಟುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ೨೦ನೆಯ ನವಂಬರ ದಿವಸ ಸುಲ್ತಾನನು

ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗೊಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಇನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಈದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನನಡಿ ಸಿದನೆಂಬ ಆರೋಪವು ಬಲವಾದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನನ ಅಂಬೋಣವು ಏನಿತ್ತೆಂಬದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಬಯಲಿಗೆ ತಂದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಈದುಷ್ಟವಿಚಾರವು ಇತ್ತೆಂತಲೂ, ಅವನು ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದವನಂತೆ ನಡೆದನೆಂತಲೂ ಅನ್ನಬಹುದು. ಈಹುಚ್ಚುತನದ ದ್ವೇಷಭಾವದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಅಪಾಯವೇನಾದರೂ ಸಂಭವಿಸುವ ಹಾಗೆ ಇತ್ತೇನು? ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾರಿಶಸ್ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ನೂರಾರು ಫ್ರೆಂಚ ಜನರಿಂದ ಆಗುವದೇನು? ಸುಲ್ತಾನನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಈದೇಶದ ಅರಸರ ಸಹಾಯವಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಬೇಕೆಂತ ಕಾಲುಕೆದರಿ ಜಗಳವನ್ನು ತೆಗೆದನೆಂದಾದರೂ ಅನ್ನಕೂಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಿನ ಕಾಲವು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಮಾಡಿದಂತಹ ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಗಳು ನಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೆದರಿಕೆಯು ಮಿತಿಮೀರಿತ್ತು. ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದೇಶವನ್ನು ೨, ೩ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡಿ, ಜಪ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಗು ಹಚ್ಚಿ, ಇಜಿಪ್ತದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಬೊನಾಪಾರ್ಟನು ತನ್ನ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಈದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದರೆ, ಹಾಹಾಯೆಂಬುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಂಪಣಿಯವರ ರಾಜ್ಯ ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಿಲ್ಲವೇ? ವುರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯು ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧವು ಸಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಫ್ರೆಂಚರೊಡನೆ ನಡಿಸಿದ ಒಳಸಂಚು, ಸುಲ್ತಾನನ ವಂಚಕಸ್ವಭಾವ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿ

ಷರಿಗಿದ್ದ ಕಡುಹೆದರಿಕೆ ಇವೇ ಈಯುಧದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು.

ಯುಧವು ಆರಂಭವಾದಾಗ ಸುಲ್ತಾನನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೩೩,೦೦೦ ಕಾಲಾಳುಗಳೂ, ೧೫,೦೦೦ ಸ್ವಾರರೂ, ಕೆಲವು ತೋಪುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮುಖ್ಯ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಹ್ಯಾರಿಸನ ಕಯ್ಯೆಗಳಿಗೆ ೧೫,೦೦೦ ಕಾಲಾಳುಗಳೂ, ೨,೬೦೦ ಸ್ವಾರರೂ ೬೦೦ ಯುರೋಪೀಯ ಗುಲಂದಾಜರೂ, ೨,೫೦೦ ತುಬಾಕಿಯವರೂ, ೧೦೦ ತೋಪುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿಜಾಮನು ೬,೫೦೦ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೂ, ಮೊದಲು ಫ್ರೆಂಚ ಪಟಾಲಮಿನಲ್ಲಿದ್ದ ೩,೬೦೦ ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನೂ, ೬,೦೦೦ ಸ್ವಾರರನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ನೆರವಾಗ ಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದ್ದನು, ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಸ್ವವರ್ತನೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯು ಆರುವರೆ ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳುಗಳೊ ಡನೆ ಕೂರ್ಗಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಹೊರಟು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳಯಹಾಕಿದ್ದನು.

ಮೊದಲು ಟೀಪುನು ಸ್ವವರ್ತನ ದಳವಾಯಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ವೆಂಬಲ್ಲಿ ಕೆಣಕಿ ಅಪಜಯಬಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಅವನು ಹ್ಯಾರಿಸ ದಳವಾಯಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅವರಿಬ್ಬ ರ ನಡುವೆ ಮಲವಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಳಗವಾಯಿತು. ಟೀಪು ಎಷ್ಟು ಹೋರಾಡಿದರೂ, ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಗೆಲವು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಟೀಪುನು ಆಲೋಚಿಸಿದ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸೋತಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಹತ್ತರ ಹೋದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಟೀಪು ಚಂದಗಡದ ಹತ್ತರ ಅವರಿಗೆ ಇದುರಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಆಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ನೈರುತ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು (೩ನೆಯ ಎಪ್ರಿಲ ಸನ್ ೧೭೯೯ನೆಯ ಇಸವಿ.)

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯು ಅದೃಢವಿದ್ದುದರಿಂದ ಟೀಪು

ಹೆದರಿ, ಹ್ಯಾರಿಸ ದಳವಾಯಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದನು. ಆದರೆ ಆದಳವಾಯಿಯು ಆಪತ್ರವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನಡಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಹೆದರಿ, ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಸಂಧಾನವನ್ನು ನಡಿಸಿದನು. ಆದಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾರಿಸ ದಳವಾಯಿಯು, ಫೈಂಚರನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂತಲೂ, ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಯುದ್ಧದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರನ್ನೂ ಓಲಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಬರೆದು ತಿಳುಹಿದನು. ೨೪ ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಈಶರ್ತುಗಳಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಒಡಂಬಡದಿದ್ದರೆ, ಮುಂದೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಆಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಈಕಠಿಣಶರ್ತುಗಳಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಒಡಂಬಡದೆ, ತನ್ನ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ೨೬ನೆಯ ೨೭ನೆಯ ತಾರೀಖುಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಎರಡು ಜಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ದಂಡು ಸೋತುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಬಳಿಕ ಸುಲ್ತಾನನು ೨೮ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ದಿವಸ ಮತ್ತೆ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ ದಳವಾಯಿಯು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಶರ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ತೋಪುಗಳನ್ನು ಕೋಟಿಯ ಪಡುವಣ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಲು, ಆಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೂತು ಬಿತ್ತು. ಮೇ ೪ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ದಿವಸ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಿನಾಮ ಸಂವತ್ಸರ ಚೈತ್ರ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದಿವಸವೊಂದು ಪಾರಾದರೆ ಮುಂದೆ ಭಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಜೋಯಿಸರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಸುಲ್ತಾನನು ಹೆದರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಜಪಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಮುಸಲಮಾನರಿಗೆ ದೇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಹಚ್ಚಿದನು!!

ಈಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವೇಷಿಯು ಈಗ ಅವರನ್ನು ಜಪಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದು ಅವನ ನಿರಾಶೆಯ ಕುರುಹೇ ಸರಿ.

ಬಳಿಕ ಸುಲ್ತಾನನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ೧ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೊಳೆಯ-ದಿಡ್ಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದ ಡೇರೆಗೆ ಹೋದನು. ಕೂಡಲೆ ಇಬ್ಬರು ಬೇಹಿನವರು ಒಂದು ಕಿಲ್ಲೇದಾರ ಅಬ್ದುಲ್‌ನದೀಮುಖಾನನು ಎಲ್ಲ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಸಂಬಳ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಕರಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂತಲೂ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೋಟಿಗೆ ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತುವವರಿರುತ್ತಾರೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಯಾರೋ ವಂಚಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತುವರೆಂದು ವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನು ಬೇಹಿನವರ ಸುದ್ದಿಗೆ ಅನಾದರತೋರಿಸಿ, ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು. ಅವನು ಒಂದೆರಡು ತುತ್ತುಬಾಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೋಟಿಯೊಳಗೆ ಬಂದರೆಂತಲೂ ಸಯ್ಯದ ಗಘರನು ಸತ್ತನೆಂತಲೂ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಕಯ್ಯೊಳೆದುಕೊಂಡು, ತೊಡಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತು, ೨ | ೩ ಮಂದಿ ಯುರೋಪೀಯರನ್ನು ಗುಂಡುಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಜನರಲ್ ಬಿಯರ್ಡನೆಂಬ ದಳವಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬರುವದನ್ನು ಕಂಡನು. ಈ ಬಿಯರ್ಡನು ಪೆರಂಬಾಕಮದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕು, ಟೀಪುವಿನ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ಕೊಳೆತಿದ್ದನು. ಆಗ ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆನೆದು ಅವನು ಮೆಯ್ಯುರಿದು ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಇದುರಾದ ಜನರನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿರೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ಹೆದರಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಒಳಕೋಟೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಿ, ಅದು ಸಾಧಿಸದ್ದರಿಂದ, ತಿರುಗಿ ಹಗೆಗಳೊಡನೆ ಕಾದಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಒಂದು ಗುಂಡು ಬಂದು ಅವನ ಬಲಗಯ್ಯೆ

ತಾಕಿತು. ಅವನ ಕುದುರೆಯು ಸತ್ತುಬಿತ್ತು. ಆಗ ಅವನ ನಂಬಿ
ಗೆಯ ಆಳುಗಳು ಅವನನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಒಳಕೋಟೆ
ಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರೆ,
ಅವರು ದಯವಿಟ್ಟಾರೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಹಾಗೆ ಮಾಡ
ಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಒಡಂಬಡಲಿಲ್ಲ. ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ
ಸಿಪಾಯಿಯು ಬಂದು, ಸುಲ್ತಾನನ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿದ್ದ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ
ಕತ್ತಿಯ ಹಿಡಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಲು, ಸು
ಲ್ತಾನನು ಪ್ರಾಣಾಂತ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅದೇ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಆ
ಸಿಪಾಯಿಯ ಕಾಲನ್ನು ಕಡಿದನು. ಆಗ ಆಸಿಪಾಯಿಯು ಸಿಟ್ಟೆ
ಗೆದ್ದು, ತನ್ನ ತುಬಾಕಿಯನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನ ತಲೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊ
ಡೆಯಲು, ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಈಸುದ್ದಿಯು
ಜನರಲ್ ಬೇಯರ್ಡನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುಲ್ತಾ
ನನನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿ, ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದನ್ನು ನೋಡಿ,
ಮತ್ತೆ ಶೋಧಮಾಡಲು ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಹತ್ತರ ಅವನ ಹೆಣ
ವು ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಸಾವಿರಾರು
ಹೆಣಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಹೆಣವು ದೊರೆಯಿತು. ಮರು
ದಿವಸ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಆಹೆಣವನ್ನು ಲಾಲಬಾಗವೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದು,
ಹೈದರನ ಗೋರಿಯ ಹತ್ತರ ಅದನ್ನು ಹುಗಿಸಿ, ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ
ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೆ ಹಂಚಿದರು. ಈಯಾದಾಯವು
ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭೂಷಣವೇ ಸರಿ.

ಹೀವುಸುಲ್ತಾನನು ಕಡುಗಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ವೀರಾ
ವೇಶವೂ ಧೈರ್ಯವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಬೆರಗುಮಾಡಿದ್ದವು. ಕಾಳ
ಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಮಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಅವನಿಗೆ ಸಾವಿನ
ಹೆದರಿಕೆಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಕಟ್ಟಗಡೆಗಾದರೂ ಅವನು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ
ಕಾದಿ ಮಡಿದನೇ ಹೊರತು ಹಗೆಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಅಥ
ವಾ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಎದೆ
ಗಾರಿಕೆಕಲಿತನಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳು

ಇದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಓದು ಬರಹವು ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನ ಭೂಗೋಲದ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಹೇಳಲಾರದಷ್ಟು ಆಗಿದ್ದವು. ಧೈರ್ಯದಷ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯು ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಒಬ್ಬ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಅರಸನಾಗುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಎಳೆನಿತಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹುಲಿಯಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವೇನೂ ಇಲ್ಲದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ 'ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಯಥಾರ್ಥನಾಮವಾಗಿತ್ತು.

ಅವರಂಗಜೀಬನಂತೆ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದುರಭಿಮಾನವು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆ, ಅವರನ್ನು ಹಿಂಸೆಬಡಿಸುವದೂ ಅವರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವದೂ ಅವರ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ತರುವದೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದನು.* ಈಕಾರಣದಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವನ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾದ ದಿವಸವೇ ಸುದಿವಸವೆಂದು ಹಾರಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ-ಪೇಶ್ವೆ-ನಿಜಾಮರ ಹಗೆತನಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಜೆಗಳ ದ್ವೇಷವೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಟೀಪುವು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಮತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸರಾಯಿಹೆಂಡಗಳನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರಕೂಡದೆಂದು ಕಟ್ಟುಮಾಡಿದನು; ಅವನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸರಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಉದ್ಯೋಗ

* ಟೀಪುವು ತ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಹಿಂದು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಇನಾಮುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂದೂಜನರಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಗಸ್ಥರನ್ನು ಆರಿಸುವ ಬಗೆಯಾದರೂ ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಅವನು ಉದ್ಯೋಗಾಪೇಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕರಿಸಿ, ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವರ ಮುಖಚರ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವನಂತೆ ನಟಿಸಿ, ನಿಂತ ಜನರೊಳಗೆ ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಮೂರನೆಯವನನ್ನು ಅಮೀಲ (ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿ)ನನ್ನೂ ಬಿಳಿಗಡ್ಡದವನನ್ನು ಅಸೂಫ (ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ)ನನ್ನೂ ಕರಿಯಂಗಿಯವನನ್ನು ಶಿರಸ್ತೆದಾರನನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು!! ಆದ್ದರಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದವರೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳೂ ಸುಲ್ತಾನನ ಕಯ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತುಂಟರೂ ಸುಳ್ಳರೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ, ಮೊದಲು ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾವು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಗಳಾಗಿ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲ್ತಾನನು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಈಯಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕರಿಸಿ, ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟು, ಸರಕಾರದ ದ್ರೋಹಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುರಾಣದಿಂದ ಆಣೆಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಎಂದೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಲಾರರೆಂದು ಸುಲ್ತಾನನ ಗ್ರಹಿಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಯಿತರ ಮೇಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಅಜ್ಞಾನ-ಧರ್ಮದುರಭಿಮಾನಗಳ ಹೊರತು ಟೀಪುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯಲಂಪಟತನವೂ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕತನವೂ ಮನಸ್ವಿತನವೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದ್ದವು. ಅವನು ತಾನು ಜಿಲುಮೆಯರಾದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬೇಕಾದಾಗ ಹಿಡಿತರಿಸಿ, ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಿನ ತನ್ನರಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಕಳುಹುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಕಯ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು!! ಈಮೇರೆಗೆ ಭ್ರಷ್ಟರಾದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅವರ ಮನೆಯವರು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಆಹೆಂಗಸು ಹೇಳಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು

ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು!! ಹಿಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಚರಿತ್ರವೆಲ್ಲ ಅವನ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕ-ಸ್ವಭಾವದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ್ದರಿಂದ ಆದುರ್ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸ್ವಿತನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು. ಅವನು ತಾನು ಅವತಾರ-ಪುರುಷನೆಂದೆಣಿಸಿ ಪೈಗಂಬರ ಮಹಮ್ಮದನ ಅಳಿಯನಾದ ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜಚಿಹ್ನವಾದ ಹುಲಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮೊದಲು, ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಸತಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ೫೦೦ ವರಹ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಅಮೀಲನೆಂಬೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು; ೨೦ ಅಥವಾ ೩೦ ಈತರದ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಸೂಫನೆಂಬೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು; ಊರುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಅಳತೆತೂಕಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟುಮಾಡಿದನು; ಜನರು ತಮ್ಮ ಠೇವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸಾವುಕಾರರಲ್ಲಿಡದೆ, ಸರಕಾರದಲ್ಲೆಟ್ಟು ನೂರಕ್ಕೆ ೫೦, ೨೫, ೧೨ ಈಮೇರೆಗೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದನು. ಟೀಪುವಿನ ಮನಸ್ವಿತನದ ಬಗ್ಗೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ವಿಶೇಷಸೋಜಿಗದ ಉದಾಹರಣವುಂಟು. ಅದೇನಂದರೆ, ಟೀಪುವು ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರ ಮೆಯೊಗಲ ನುಣುಪು ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ-ತಿಂದುದರಿಂದ ಹೋಯಿತೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿಬೆಳೆಯಕೊಡದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಮಾಡಿದನು!! ಈತರದ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಣೆಗಳು ಬಹುದಿವಸ ಅಮಲಿನಲ್ಲರಲಾರವೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಟೀಪುವು ಮುಂದೆ ೬ ತಿಂಗಳ ಬಳಿಕ ಈಯವಿಚಾರದ ಹುಕುಮನ್ನು ತಾನೇ ರದ್ದುಮಾಡಿದನು. ಟೀಪುವು ಎಲ್ಲಯೋ

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಪ್ರಬಲರಾದರೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತಾನೂ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೃಷಿಗಾರರು ಬೇರೂರವರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂತಲು ತಮ್ಮ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಬೇರೂರವರಿಗೆ ಮಾರಬಾರದೆಂತಲೂ ಕಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು!! ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ಒಂದು ಊರವರು ಬೇರೂರಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರ ಅಪ್ಪಣೆಚೀಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟಿಮಾಡಿದನು. ಈಕಾರಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಾಲದ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೆರೆಯಾಳುಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ಸರಿಯಾಗಲಾರದು; ಮತ್ತು ಈತರದ ಅವಿಚಾರಕೃತ್ಯಗಳ ಕೃತ್ಯವಾದ ಟೀಪುವು ಹಿಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖನ ಅಣ್ಣನಾಗಿದ್ದನೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಹೈದರ ಅಲಿಯು ಟೀಪುವಿನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನರಿತು “ನೀನು ನಿನ್ನ ಅವಿವೇಕತನದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ” ಎಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆ ಟೀಪುವು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾದನು!!

